

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Ovisshetens flytt

- En kvalitativ studie baserad på ensamkommande flyktingbarns berättelser

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Ida Biörklund

Handledare: Eva Landmér

ABSTRACT

Title: The Move of Uncertainty - A qualitative study based on unaccompanied refugee children's stories
Author: Ida Biörklund
Supervisor: Eva Landmér
Keywords: unaccompanied refugee children, flight, uncertainty, loss, coping

This study is about children that have been forced to flee to another country, due to conflict, poverty or natural disasters, without their families. They are known as unaccompanied refugee children. The aim of the study is to, by focusing on individual children's feelings and experiences of being forced to flee create greater knowledge and understanding of what is hidden behind some of the statistic of migration.

To answer the aim of the study, I used the following research questions:

- How is a child affected by being forced to leave home and to flee to a foreign country?
- How does an unaccompanied refugee child perceive the exodus?
- How do the unaccompanied refugee children handle their situation during the flight and at arrival in Sweden?

The study is based on a qualitative method and consists in semi-structured interviews with five unaccompanied refugee children aged 17 to 21. The theoretical framework is based on three theoretical concepts; *refugee crisis*, *identity* and *coping*.

The study results show that these children are a very vulnerable group, who were forced to be exposed to several losses and traumas. Regardless of transport and who had taken the decision that they should leave their home country, the flight had been marked by feelings of sadness, fear and anxiety, combined with uncertainty about what the future was going to bring. Consistently among all respondents was that they used several of coping strategies to manage their lives. The positive thinking and hope for a brighter future turned out to be indicative. School and education proved to be important both to manage their lives and partly to permit the integration of their new homeland.

The overall conclusion of the study, which confirms previous studies based on unaccompanied refugee children, was that the only thing that these children actually have in common is that they have been forced to separate from their families and social context in order to search a safer future elsewhere. In the current situation, despite of the mental strain that the exodus caused them, all the informants in the study have recovered their mental balance and health in general and are being grateful to be in Sweden.

FÖRORD!

Då var uppsatsen äntligen färdig, det har varit en lång process men otroligt givande. Många tankar och idéer har väckts under arbetets gång och mycket viktig kunskap har kommit mig tillhanda.

Först och främst vill jag rikta ett stort tack till de informanter som delat med sig av sina erfarenheter och innersta känslor, utan er hade det inte blivit någon uppsats.

Jag vill även framföra ett tack till min underbara syster och mina föräldrar för ert eviga stöd och för att ni alltid har tron på mig. Sist men inte minst vill jag rikta ett tack till min handledare Eva Landmér.

Ida Biörklund
Göteborg 2011

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INTRODUKTION.....	1
1.1 Inledning.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar.....	2
1.3 Definitioner av begrepp.....	2
1.4 Avgränsningar och disposition.....	3
2. BAKGRUND.....	5
2.1 Inledning.....	5
2.2 Ensamkommande barn i Sverige.....	5
2.2.1 Var kommer de från?.....	5
2.2.2 Vad är anledningen till flykten?.....	6
2.2.3 Hur tar de sig till Sverige?.....	6
2.3 Mottagandet. Vem ansvarar för vad?.....	7
2.4 Aktuell lagstiftning.....	8
2.4.1 FN:s flyktingkonvention (Genèvekonventionen).....	8
2.4.2 Barnkonventionen.....	8
3. TIDIGARE FORSKNING	9
3.1 Inledning.....	9
3.2 Flykten.....	9
3.3 Barnens psykiska hälsa.....	10
3.4 Att hantera tillvaron.....	10
4. TEORETISK REFERENSRAM	12
4.1 Inledning.....	12
4.2 Kristeori.....	12
4.2.1 Flyktingkrisen.....	12
4.2.1.1 Flyktingens chock.....	12
4.2.1.2 Reaktionsfasen.....	13
4.2.1.3 Reparationsfasen.....	13
4.2.1.4 Nyorientering.....	13
4.3 Identitet.....	14
4.3.1 Flyktingens identitet.....	14
4.4 Coping.....	14
5. METOD.....	16
5.1 Val av metod.....	16
5.2 Litteratur- och informationssökning.....	16
5.3 Förförståelse.....	17
5.4 Urval och urvalsprocessen.....	17
5.5 Insamling av empiri.....	18
5.5.1 Intervjuguide.....	18
5.5.2 Genomförande av intervjuerna.....	18
5.6 Analysmetod.....	19
5.6.1 Inledning.....	19
5.6.2 Transkribering.....	19
5.6.3 Tillvägagångssätt vid analys av empiri.....	19

5.6.4 Resultat och analysens upplägg	20
5.7 Etiska överväganden.....	20
5.7.1 Informationskravet	21
5.7.2 Samtyckeskravet	21
5.7.3 Konfidentialitetskravet.....	21
5.7.4 Nyttjandekravet.....	22
5.8 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	22
5.8.1 Validitet.....	22
5.8.2 Reliabilitet.....	22
5.8.3 Generaliserbarhet.....	23
5.9 Metoddiskussion.....	23
6. RESULTAT OCH ANALYS.....	25
6.1 Inledning.....	25
6.2 Presentation av intervjupersonerna.....	26
6.3 Flykten.....	29
6.3.1 Inledning.....	29
6.3.2 Transportmedel.....	29
6.3.3 Levnadsförhållanden.....	30
6.3.4 Traumatiska upplevelser	31
6.3.5 Känslor och tankar	32
6.4 Ankomsten till Sverige	34
6.4.1 Inledning.....	34
6.4.2 Det första intrycket	34
6.4.3 Vändpunkten	36
6.4.3.1 Skolan.....	37
6.4.3.2 Vänner.....	37
6.4.3.3 Kontakt med familjen	38
6.4.3.4 Permanent uppehållstillstånd.....	38
6.4.4 Dagens situation.....	39
7. SLUTDISKUSSION OCH VIDARE FORSKNING.....	40
7.1 Sammanfattande resultat av studien.....	40
7.2 Avslutande reflektioner och förslag till vidare forskning.....	41
8. REFERENSER	43

BILAGOR

Bilaga 1. Missivbrev

Bilaga 2. Intervjuguide

1. INTRODUKTION

1.1 Inledning

De flesta av oss behöver inte konfronteras med den terror, rädsla, konflikter eller förföljelse som har tvingat miljontals flyktingar världen över på flykt. Vi glömmar lätt bort att de flesta flyktingar är människor precis som vi, med hem, familj, jobb och drömmar – och att de måste överge allt det i ett desperat sökande efter säkerhet i okända miljöer. Samtidigt som de ställs inför en osäker framtid måste dessa vanliga människor samla ett oerhört mod för att överleva och för att bygga upp sina splittrade liv igen (FN:s före detta generalsekreterare, Kofi Annan)¹.

Den här studien bygger på ensamkommande flyktingbarns självbiografiska berättelser. Det empiriska materialet är livsberättelser från fem unga vuxna i åldern 17 till 21 år, vilka har kommit till Sverige som ensamkommande barn. Citat från informanterna ingår i studien för att ge dem en röst och för att ge läsaren en inblick i de upplevelser och övergrepp som de här barnen tvingades utsätta sig för i sina hemländer och under sin flykt. Jag vill med studien belysa de erfarenheter som ensamkommande flyktingbarn tvingas uppleva, erfarenheter som trots att de är svåra att generalisera ändå har något att säga oss om *migration*, vilket för närvarande är ett av världens största sociala problem.

Ensamkommande flyktingbarn riskerar ofta att betecknas som en homogen grupp. Det enda som de här barnen har gemensamt är att de har separerats från sina familjer och tvingats fly för ett osäkert hopp om en tryggare framtid. De är en extremt utsatt grupp, där känslor av övergivenhet och ovisshet inför framtiden är vanligt förekommande. De flesta har erfarenhet av traumatiska upplevelser i hemlandet samt från flykten och saknar dessutom familj och omsorgsgivare vilket gör situationen ännu mer problematisk (Angel & Hjern, 2004; Björkegren, 1996; NWT, 2011; Wigg, 2008). Att människor bryter upp genom att lämna sitt hemland och sitt sociala sammanhang för att byta land är inget nytt fenomen, utan har pågått i alla tider (Franzén, 2001).

Det är det våld som aldrig tycks ta slut som föder flyktens barn (Elmeroth & Häge, 2009, s. 5). Hela världen berörs av de ensamkommande flyktingbarnen och det kommer att vara ett bestående fenomen, så länge som krig, konflikter, fattigdom och naturkatastrofer tillhör stor del av världens befolknings vardag. Vi påverkas dock på olika sätt av fenomenet; vissa genom att de själva faller offer för utsattheten, andra genom att bli ”offrens” mottagare (Angel & Hjern, 1992).

¹ <http://www.amnesty.se/ommanuskligarattigheter/tematiskinformation/flyktingarochmigranter/>, 2011-02-20

Enligt UNHCR's² beräkningar är för närvarande cirka 40 miljoner människor på flykt världen över. 90 % av de här människorna har inte lyckats komma längre än till de närmaste grannländerna eller befinner sig på flykt i sitt eget land. Ungefär 50 % av världens flykting är barn, vilket innefattar både gruppen ensamkommande barn och barn som flyr tillsammans med sina familjer (Amnesty, 2011; Elmeroth & Häge, 2009; Smith, 2005; Unicef, 2010). Uppskattningsvis söker cirka 20 000 ensamkommande barn asyl i Europa varje år. Variationen av antalet ensamkommande barn är stor, men det brukar motsvara mellan två till fem procent av samtliga asylsökande i Europa. Under en tioårsperiod har ungefär 10 000 barn kommit ensamma till Sverige och enligt Regeringens beräkningar uppskattas cirka 2400 ensamkommande barn söka asyl i Sverige under 2011 (Migrationsverket, 2011a, Unhcr, 2011a; Unhcr, 2011b; Regeringen, 2011).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att få ta del av ensamkommande flyktingbarns berättelser om att tvingas lämna sitt hemland och sin familj för att ge sig iväg på en resa ut i ingenstans. Studien syftar till att lyfta fram information om vad som till viss del döljer sig bakom statistiken om migration, för att på så vis skapa kunskap och ökad förståelse för fenomenet ensamkommande flyktingbarn.

För att kunna uppfylla studiens syfte har jag valt att utgå från nedanstående frågeställningar.

- *Hur påverkas ett barn av att tvingas bryta upp och fly till ett främmande land?*
- *Hur upplevs flykten av ett ensamkommande flyktingbarn?*
- *Hur hanterar de ensamkommande flyktingbarnen sin tillvaro under flykten och vid ankomsten till Sverige?*

1.3 Definitioner av begrepp

För att underlätta för läsaren och dessutom för att skapa en ökad förståelse inom området har jag har valt att definiera vissa relevanta begrepp som kommer att användas i min studie. Då vissa begrepp är mångtydiga, vilket kan leda till missförstånd bör de därför preciseras.

Barn är enligt FN:s barnkonvention artikel 1 *varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet* (Unicef, 2011; se även SoL 2001:453, kap 1 § 3; UtL 2005:716, kap 1 § 2). I studien kommer informanterna benämnas som barn, trots att endast en av dem idag är barn i juridisk mening. Anledningen till att jag använder barn som begrepp när jag refererar till dem grundar sig i att de alla var barn vid ankomsten till Sverige³.

² United Nations High Commission for Refugees (Förenta Nationernas flyktingkommissariat)

³ Begreppen barn, ensamkommande barn, ensamkommande flyktingbarn och asylsökande barn används som synonymer i studien.

Ensamkommande barn - Är ett barn som är åtskilt från båda föräldrarna och utan sådan vårdnadshavare som fastställts enligt lag eller sedvänja (Unhcr, 2011a).

Flykting är enligt FN:s flyktingkonvention artikel 1 är en person som flytt sitt land i välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk samhörighet, och som befinner sig utanför det land vari han är medborgare och som på tidigare nämnd fruktan inte kan eller vill återvända till det landet (Unhcr, 2011a).

Flyktingbarn kommer i den här studien *inte* referera till barn som i juridisk mening benämns som *flyktingar*, utan används snarare som ett samlingsnamn på personer under 18 år som av olika anledningar tvingats lämna sina hemländer i hopp om en tryggare framtid. Användningen av begreppet innehåller kategorierna; barn som har fått asyl eller uppehållstillstånd, som har sökt asyl av andra skäl eller vistas i landet illegalt.

Avslutningsvis anser jag att en förklaring rörande **uppehållstillstånd** och **asyl** är av betydelse. Enligt Migrationsverket måste en utländsk medborgare⁴ som vill stanna i Sverige mer än tre månader ha uppehållstillstånd. Upphållstillståndet kan vara tidsbegränsat (TUT) eller permanent (PUT). Upphållstillstånd, eller asyl som det också kallas, skall ges till den som är flykting enligt FN:s flyktingkonvention, alternativt skyddsbehövande eller övrigt skyddsbehövande⁵ (Migrationsverket, 2011b).

1.4 Avgränsningar och disposition

Utförandet av studien har varit en mycket intressant och lärorik process. Området om ensamkommande barn är väldigt brett och kan belysas utifrån flertalet synvinklar. Därför har avgränsning varit nödvändig trots att flertalet intressanta delar tvingats uteslutas. Den första avgränsningen som gjordes relateras till studiens syfte om att fokusera på barnens känslor och upplevelser, vilket innebar att fenomenet inte kommer att belysas på en strukturell nivå. En annan avgränsning var att begränsa studien till att enbart fokusera på barn som kommit ensamma till Sverige. För att skapa en djupare förståelse av fenomenet har jag dock valt att inkludera fakta från internationell litteratur. Studien kommer inte att lägga någon vikt vid själva asylprocessen och hur det går till vid uppehållstillstånd. Anledningen till det beror på att det inte har betydelse för syftet, dessutom finns flertalet tidigare studier som belyser det området. Jag gör inte heller någon djupare beskrivning av lagstiftningen, utan nämner aktuell lagstiftning och hänvisar till lagrum. Slutligen har avgränsningar gjorts då jag valt att enbart belysa empirin utifrån några teoretiska perspektiv. Samma avgränsning gjordes vid valet av sociologiskt perspektiv, då andra perspektiv skulle ha belyst andra delar av empirin och därigenom förändra utfallet av studien.

⁴ Gäller inte EU/EES medborgare och deras anhöriga

⁵ För vidare definitioner se Utlänningslag (2005:716) 4 kapitlet 1-2a §

Uppsatsen är uppdelad i sju kapitel. Jag har nu redovisat studiens syfte och frågeställningar samt preciserat vissa relevanta begrepp som kommer att användas i studien. I *kapitel två* presenteras viss bakgrund inom området. I *kapitel tre* ges en kort överblick av ett urval av tidigare forskning inom ämnesområdet. *Kapitel fyra* redogör för den teoretiska referensram som används som analysverktyg i studien. I *kapitel fem* följer en beskrivning av hur jag har gått tillväga för att samla in data för att besvara uppsatsens syfte och frågeställningar. Här klargörs hur metodval, urval, datainsamling och analys gått till samt diskuteras etiska överväganden och studiens giltighet. I *kapitel sex* redovisas resultat och analys av det insamlade empirin materialet i forms av barnens berättelser. I *kapitel sju* sammanfattas och diskuteras slutligen studiens huvudsakliga resultat i relation till syftet och frågeställningarna. Studien avslutas med en diskussion om studiens metodval och vidare reflektioner samt rekommendationer för vidare forskning.

2. BAKGRUND

2.1 Inledning

I det här kapitlet presenteras statistik om ensamkommande flyktingbarn och om anledningen till varför barn flyr från sina hemländer. Vidare beskrivs själva mottagandet och myndigheternas ansvarsområden vad gäller de ensamkommande barnen för att ge läsaren en förförståelse av området. Slutligen diskuteras viss aktuell lagstiftning rörande området.

2.2 Ensamkommande barn i Sverige

Enligt Migrationsverket speglar antalet asylsökande barn som kommer till Sverige i stor utsträckning världens konflikter. Statistik visar att antalet barn som kommer ensamma till Sverige för att söka asyl har ökat under de senaste tio åren, både i antal och i andel av det totala antalet asylsökande (Migrationsverket, 2010a). Diagrammet nedan visar ökningen av antalet ensamkommande barn under en femårsperiod. Den statistiska ökningen styrks av regeringens beräkningar att cirka 2400 ensamkommande barn förväntas söka asyl under 2011 (Regeringen, 2011).

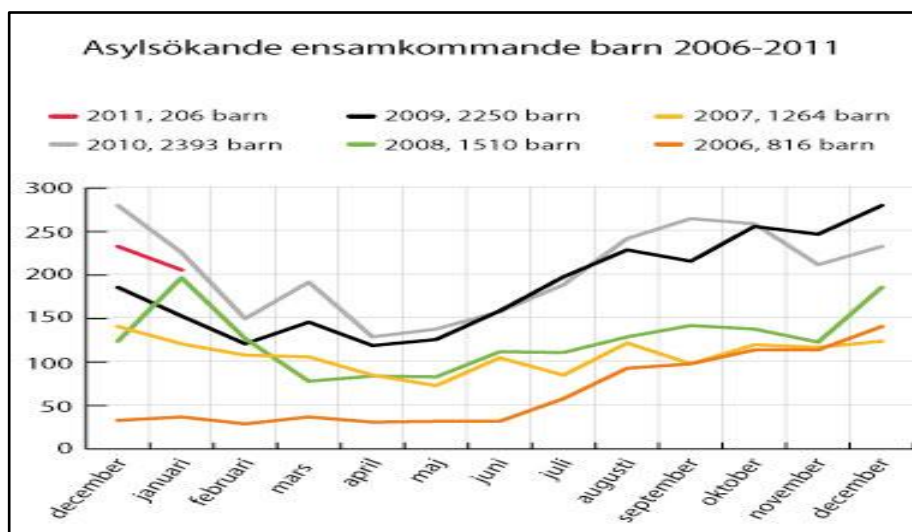

Diagram 1. Antalet asylsökande ensamkommande barn i Sverige 2006-2011 (Migrationsverket, 2011a).

Antalet beviljade uppehållstillstånd bland ensamkommande barn varierar mellan åren, men man kan se en tydlig ökning även där. 2005 fick 18 % av barnen som kom ensamma till Sverige och sökte asyl uppehållstillstånd. 2006 nåddes en topp på 80 % och 2009 beviljades 63 % uppehållstillstånd (Migrationsinfo, 2011).

2.2.1 Var kommer de från?

Irak, Afghanistan och Somalia är överrepresenterade. Huvudanledningen till de här ländernas överrepresentation är svåra militära konflikter där barnen, speciellt pojkar i tonåren, riskerar att bli barnsoldater i krig eller väpnade konflikter. Barnens nationalitet skildras i diagrammet nedan. Könsfördelning är relativt oförändrad under årens lopp och cirka 80 % av barnen är

pojkar mellan 16 och 18 år (Angel & Hjern, 2004; Brendler-Lindqvist, 2004; Elmeroth & Häge, 2009; Migrationsverket, 2011c). Hessle redogör i sin avhandling (2009) för tre tänkbara förklaringar till att det är övervägande pojkar bland de ensamkommande flyktingbarnen i Europa. Ett av skälen är att pojkar löper större risk att drabbas av konfliktsituationer i hemlandet. Ytterligare ett skäl är att föräldrar i många kulturer värderar pojkar högre än flickor. Ett tredje skäl är att det i regel är mindre riskfyllt för pojkar än för flickor att resa ensamma.

	2005	2006	2007	2008	2009
Totalt, varav	398	820	1264	1510	2250
Irak	69	337	621	464	110
Afghanistan	27	98	160	347	780
Somalia	33	101	189	345	913
Övriga	269	284	294	354	447

Diagram 2. Ursprungsland och årtal (Regeringen, 2011).

2.2.2 Vad är anledningen till flykten?

Anledningen till de ensamkommande barnens flykt är många, men enligt Angel och Hjern (1992) handlar det vanligtvis om *att föräldrarna vill skydda sina barn mot de faror som hotar i hemlandet* (s. 19). UNHCR, Amnesty och Unicef menar att anledningen till att barn tvingas fly från sina hemländer grundar sig i krig, väpnade konflikter och masskränkningar av mänskliga rättigheter. Vidare påpekar de ”barnrelaterad förföljelse”, tvångsrekrytering av minderåriga till arméer, svår fattigdom och naturkatastrofer. En del av de ensamkommande flyktingbarnen faller dessutom offer för flyktingsmuggling som prostitution och sexuell exploatering (Amnesty, 2011; Brendler-Lindqvist, 2004; Elmeroth & Häge, 2009; Unhcr, 2011b; Unicef, 2010).

2.2.3 Hur tar de sig till Sverige?

Likt anledningen till barnens flykt och varifrån de ensamkommande barnen kommer, skiljer sig även deras flyktväg. Elmeroth och Häge (2009) och Angel och Hjern (2004) påstår att alltfler ensamkommande barn smugglas in på farliga vägar med så kallade flyktingsmugglare. För majoriteten av de barn som tvingas fly från sina hemländer är flyktingsmugglare, som kräver ett högt pris, den enda utvägen för överlevnad. Det medför att alltfler barn omkommer under sin flykt till Sverige. Vissa dör av uttorkning, medan andra fryser ihjäl. Vidare menar de att barn från Afrika och Mellanöstern flyr ofta i båtar för att ta sig till länderna runt Medelhavet. De transporteras sedan vidare till Skandinavien med hjälp av tåg, buss eller lastbilar. Utöver de här transportmedlen tvingas dessutom majoriteten av barnen till timslånga

promenader, vanligtvis på nätterna för att undvika att bli upptäckta (för mer detaljerad information se analysdelen med informanternas uttalande 6.3.2). En del barn har ”turen” att uppleva en relativt ”smärtfri” flykt med flyg. Vissa barn reser med äldre syskon eller släktingar, medan andra flyr med en okänd vuxen person som sen lämnar dem vid gränsen där de får klara sig själva (Elmeroth & Häge, 2009; Angel & Hjern, 2004).

2.3 Mottagandet. Vem ansvarar för vad?

Aktuell statistik visar att allt fler ensamkommande flyktingbarn kommer till Sverige, dock har mottagandet av de utsatta barnen visat sig besitta stora brister. Flertalet frivillighetsorganisationer har under de senaste åren krävt att barn som kommer till Sverige ska få ett värdigt och mänskligt mottagande, med en så trygg och stabil uppväxtmiljö som möjligt (GP, 2010). Därför är nu ensamkommande barn, som varit extremt utsatta redan innan mottagandet, prioriterade hos berörda myndigheter (Migrationsverket, Sveriges Kommuner & Landsting & Socialstyrelsen, 2010b).

Den 1 juli 2006 genomfördes en nationell lagändring (2005/06:46) för att förbättra mottagandet av de ensamkommande barnen. I korthet innebar den att kommunerna tog över ansvaret av boendesituationen från Migrationsverket (Migrationsverket, 2010a; Migrationsverket m.fl. 2010b). Nedan följer en kortfattad beskrivning av uppdelning utifrån olika myndigheters ansvarsområden när det gäller mottagandet av dessa barn.

När ett ensamkommande asylsökande barn ger sig tillkänna för svenska myndigheter, till exempel hos socialtjänsten eller migrationsverket blir en så kallad ankomstkommun ansvarig för att erbjuda barnet ett tillfälligt boende. Barnet bor på ett så kallat transitboende i avvaktan på att Migrationsverket ska anvisa barnet till en vistelsekommun. **Kommunen** som barnet sen kommer att vistas i är ansvarig för att barnet får det stöd och den hjälp som föreskrivs enligt Socialtjänstlagen⁶. Kommunen ansvarar även för att utse en god man⁷ och har skyldighet att erbjuda barnet skolundervisning och annan utvecklande verksamhet oavsett om barnet får stanna i Sverige eller ska återvända till hemlandet. Om barnet senare beviljas uppehållstillstånd är det vistelsekommunen ansvar att tillgodose barnet med fortsatta insatser för dennes uppväxt samt för integration (Migrationsverket m.fl. 2010b).

Migrationsverkets ansvarsuppgifter när ett ensamkommande barn söker asyl i Sverige är att ta emot och pröva barnets ansökan. De ska dessutom utse ett offentligt biträde som ger barnet juridisk hjälp. Migrationsverket ska så snart som möjligt anvisa barnet till en kommun där barnet kan bo, vidare benämnt som vistelsekommun. Migrationsverket ska dessutom, under tiden som barnets asylansökan behandlas, efterforska barnets vårdnadshavare i hemlandet. I

⁶ För vidare information se Socialtjänstlagen (2001:453) 2 kapitlet 2 §

⁷ Ensamkommande barn saknar vårdnadshavare i Sverige, därför utser överförmyndaren i kommunen en **god man**. Se *lagen om god man för ensamkommande barn* (2005:429). Den gode mannen ska agera som förmyndare och juridisk vårdnadshavare för barnet (Migrationsverket m.fl. 2010b).

de fall där barnet inte beviljas uppehållstillstånd ska migrationsverket arbeta med återvändande för barnet. Ytterligare ansvarsområden för Migrationsverket är att handlägga frågor som rör ekonomiskt bistånd till barnet och administrera ersättningar till vistelsekommunerna (Migrationsverket m.fl. 2010b).

Landstingets ansvar av de ensamkommande flyktingbarnen är att upp till 18 års ålder ge dem den psykiska och fysiska vård som de är i behov av vid ankomsten till Sverige. Sedan 2008 är landstingets ansvar för ensamkommande barn reglerat i *Lag (2008:344) om hälso- och sjukvård för asylsökande med flera* (Migrationsverket m.fl. 2010b).

2.4 Aktuell lagstiftning

För läsarens ökade förståelse presenteras nedan två utvalda, utifrån min åsikt relevant och aktuell lagstiftning inom området.

2.4.1 FN:s flyktingkonvention (Genèvekonventionen)

Den viktigaste internationella överenskommelsen inom flyktingområdet, rörande flyktingars rättsliga ställning. Konventionen antogs år 1951 för att ge skydd åt europeiska flyktingar som drabbats av andra världskriget. År 1967 kompletterades konventionen med ett tilläggsprotokoll till att omfatta människor på flykt världen över. Vissa geografiska begränsningar och tidsbegränsningar togs bort, vilket resulterade i att fler människor kunde berättigas flyktingstatus. 144 länder har hittills ratificerat det ena eller båda FN-instrumenten (Rimsten, 2006; Unhcr, 2011c).

2.4.2 Barnkonventionen

FN:s konvention om barns rättigheter antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Konventionen innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. De länder som ratificerat konventionen är skyldiga att se till att den följs. I dagsläget är det enbart Somalia och USA som inte har ratificerat konventionen. Konventionen bygger på fyra grundprinciper som alltid ska beaktas när det handlar om frågor som rör barn; att alla barn har samma rättigheter och lika värde (artikel 2), att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut (artikel 3), att alla barn har rätt till liv och utveckling (artikel 6) och att alla barn har rätt att säga sin mening och få den respekterad (artikel 12) (Rimsten, 2006; Unicef, 2011).

3. TIDIGARE FORSKNING

3.1 Inledning

I det här kapitlet redogörs för ett urval av tidigare forskning som gjorts inom området ensamkommande flyktingbarn. Trots att de här barnen är ett omdiskuterat fenomen, som sträcker sig långt tillbaka i tiden, är den forskningsmässigt baserade kunskapen relativ begränsad. Jag har därför valt att belysa flyktingproblematiken generellt oavsett ålder och vistelseland.

Tidigare forskning utgår bland annat från Marie Hessles doktorsavhandling, *Ensamkommande men inte ensamma*; Läkare utan gränsers rapport, *No Choice*; Human Right Watch rapport, *Left to survive*, även flertalet av Rädda Barnens och Kjerstin Almqvists rapporter och publikationer har används. Den tidigare forskningen är indelad under tre teman vilka är följande; *flykten, barnens psykiska hälsa och att hantera tillvaron*.

3.2 Flykten

Enligt Human Right Watch rapport *Left to survive* (2008) benämns de ensamkommande barnen som en mycket utsatt grupp; de lever inte bara i en svår situation som ensamma flyktingar i ett främmande annat land med avsaknad av föräldrar och minnen av traumatiska upplevelser från barndomen. De här barnen är dessutom särskilt utsatta när det gäller våld, utnyttjande och övergrepp av olika slag. Segerström och Eklund (2000) menar att ensamkommande flyktingbarn är den mest utsatta gruppen när det gäller flyktingproblematiken och det är därför mycket viktigt att uppmärksamma de här barnen. Det här understyrks av Derluyn och Broekaert (2008) som menar att avsaknaden av föräldrar och bristande förmåga till att försvara sig själva, sätter dem i en ännu större risk att hamna i utsatta situationer. Vidare menar Human Right Watch (2008) att de ensamkommande barnen i stor utsträckning har utsatts för våld och illabehandling av både polis, hamnpolis, kustbevakning och gränskontroll under sin flykt till Grekland. Barnen som har deltagit som informanter i studien beskriver även hur de utsatts för misshandel och i extrema fall misshandel som har lett till medvetlöshet under sin flykt. De delger dessutom information angående skenavrättningar av flyktingar som de sett utföras av hamnpolisen. Informanter i Hessles avhandling (2009) ger liknande berättelser.

Enligt Läkare utan gränsers rapport *No Choice* (2008) vilken är baserad på information från flyktingar och migranter som flyr från Somalia och Etiopien till Jemen med förhoppningar om att kunna fortsätta sin flykt vidare till Europa. I rapporten uppger både etiopiska och somaliska flyktingar att de under sin flykt utsatt för våld med både pinnar, bälten och knivar. Det framgår att *the conditions are so harsh that deaths during the trip are common. The main causes are severe beatings, lack of food and water and suffocation from beating in the hold of the boats* (s. 4).

3.3 Barnens psykiska hälsa

Tidigare studier visar ett tydligt samband mellan ensamkommande flyktingbarn och psykisk ohälsa, vilket till stor del orsakas av exponering av organiserat våld och traumatiska upplevelser under och innan deras flykt (se bl. a. Almqvist, 1997; Borge, 2005; Fazel & Stein, 2002; Montgomery & Foldpang, 2005). Enligt Brendler-Lindqvist (2004) är splittrade nätverk, väpnade konflikter och krig några exempel på de trauman som ligger till grund för de psykiska symtom som majoriteten av ensamkommande flyktingbarn lider av. Vidare drar hon slutsatsen, baserad på tidigare gjorda studier, att *separation från föräldrar är ett trauma som skall undvikas i möjligaste mån* (s. 21). Det här bekräftas i både Almqvists studie (1997) och i Fazel och Steins studie (2002) där de konstaterar att barnets separation från föräldrar, familj och andra betydelsefulla personer, antingen av misstag eller som strategi för att skydda barnet, kan orsaka känslor av smärta och sorg och kan liknas vid ett trauma i sig.

Enligt Angel och Hjern (2004) visar flertalet studier som har gjorts på nyanlända flyktingar i Sverige, på *inåtvända symtom* vid ankomsten, såsom separationsångest, nedstämdhet och ängslan liksom att sömnstörningar av olika slag med återkommande mardrömmar är vanligt förekommande. Det här bekräftas med Hessles (2009) och Almqvists (1997) resultat om att ensamkommande barn ofta visar symtom på stress och oro vid ankomsten till Sverige. Vidare menar Hessle (2009) och Fazel och Stein (2002) att ensamkommande barn uppvisar mer omfattande psykiska symtom, i form av ångest, depressioner och PTSD⁸ i jämförelse med barn som flytt tillsammans med sina familjer. Dock påpekar Brendler-Lindqvist (2004) osäkerheten kring orsakerna av de psykiska symtomen. Det råder skilda åsikter om symtomen grundar sig i de trauman som barnen har upplevt innan och under flykten eller om de beror på den långa ovisa väntan inför framtiden som de här barnen utsätts för under asylprocessen gång. Fazel och Stein (2002) benämner den här perioden som det ”sekundära traumat”, där barnen dels lever i en ovisshet inför hur framtiden kommer att gestalta sig, dels börjar anpassningen av en ny kultur, en ny skola, ett nytt nätverk och dessutom nytt språk som de måste lära sig att bemästra för att kunna kommunicera med sin omgivning. Gustafsson, Lindqvist och Böhm (1987) styrker det här konstaterandet och framhåller den långa ovissheten i väntan på beslut om uppehållstillstånd som en av de faktorer som tär mest på barnens psykiska hälsa.

3.4 Att hantera tillvaron

Tidigare forskning är relativt överens om förklaringen till hur ensamkommande flyktingbarn, även flyktingar i generell mening, hanterar sin tillvaro och sitt framtida liv. Det grundar sig i människans förmåga till coping, (svenska översättning, hantering). Coping beskrivs enligt Almqvist (1997) följande: *how to feel better when it feels bad* (s. 23). Vilka medel som

⁸ Posttraumatic stress disorder (posttraumatiskt stressyndrom)

människan använder sig av i utsatta situationer varierar, dock finns det vissa återkommande strategier som visar sig vara av stor betydelse vid hanteringen av en utsatt situation. Enligt Almqvist anses det positiva tänkandet med hoppet om en ljusare framtid, vara en av de mest grundläggande copingstrategierna (1997).

Enligt Derluyn och Broekaert (2008) påverkas ensamkommande flyktingbarns emotionella välbefinnande av den svåra situation de har upplevt och dessutom befinner sig i när de anländer till det nya landet. Vidare menar de att mottagandet och omvårdnad av de här barnen är extremt viktigt och insatserna måste utgå från den enskilda individens behov och förutsättningar. Det här bekräftar även Angel och Hjern (2004) och Brendler-Lindqvist (2004).

Det sociala stödet från vuxna som de har förtroende för är enligt Elmeroth och Häge (2009; se även Almqvist, 1997; Björkegren, 1996; Segerström & Eklund, 2000), av avgörande betydelse för flyktingbarns tillvaro och kan dessutom fungera som en skyddande faktor mot utvecklandet av stress till följd av psykiska påfrestningar som barnen har utsatts för. Vidare menar Brendler-Lindqvist (2004) och Antoniou och Reynolds (2005) att psykisk och emotionell hjälp vid ankomsten, där barnen får möjlighet att uttrycka sina upplevelser, är av stor vikt för att kunna hantera sin tillvaro.

Almqvist (1997) diskuterar även att leken, också benämnd som *beneficial coping*, kan vara av betydelse för en gynnsam utveckling. Leken ses utifrån Barnkonventionen⁹ som en rättighet. Den knyter även an till kamraternas betydelse och känslan av att tillhöra en grupp och känna social gemenskap, vilket kan fungera som ett komplement till de ensamkommande barnens ”kärnfamilj” (se även Elmeroth & Häge, 2009; Segerström & Eklund, 2000; Unicef, 2011; Wiedemann & Sörensen, 2010).

Avslutningsvis diskuteras, både i Hessles (2009) och Lagnebros (1994) resultat, att etableringen av transnationella nätverk¹⁰ i form av bland annat familj och släkt har en stor inverkan på hur socialisation och tillvaro i mottagarlandet kommer att gestalta sig.

⁹ För vidare information se Barnkonventionen artikel 31 Vila och fritid

¹⁰ Relationer som upprätthålls över nationella gränser

4. TEORETISK REFERENSRAM

4.1 Inledning

Jag har valt att utgå från Cullbergs *kristeori*, med inriktning på *flyktingkrisen*. Valet grundar sig i den plötsliga förändringen som barnen utsattes för i form av bland annat nytt språk, kultur och vänner när de anlände till Sverige. Det andra valet utgår från Eriksons definition av begreppet *identitet*. Anledningen till valet grundar sig i Björkegrens (1996) diskussion om att byta land under tonårstiden kan upplevas som en stark påfrestning. Då samtliga informanter befinner sig i åldern då sökandet efter en identitet som vuxen spelar en central roll, insåg jag under arbetets gång att detta val var självklart. Det tredje valet är det teoretiska begreppet *coping* och anledningen till valet av det här begreppet grundar sig i att jag ville söka kunskap om hur barnen hanterade sin situation under flykten och mötet med det nya landet.

4.2 Kristeori

Ordet kris kommer från grekiskans *krisis* och betyder *avgörande vändning, plötslig förändring, ödesdiger rubbning*. Begreppet har kommit att stå för ett psykologiskt reaktionsmönster inför akuta inre och yttre svårigheter och problem. Enligt Cullberg (2006) anses en människa befinna sig i ett psykiskt kristillstånd då *ens tidigare erfarenheter och inlärd reaktionssätt inte är tillräckliga för att man ska kunna förstå och psykiskt bemästra den livssituation som man råkat in i* (s. 19). Cullberg utmärker flera typer av kriser. Jag har dock valt att enbart utgå från den som kallas *den traumatiska krisen*, vilken grundar sig i plötsliga och oväntade yttre påfrestningar.

4.2.1 Flyktingkrisen

Flyktingkrisen har sin grund i vad Cullberg benämner som den traumatiska krisen, dock kan man enligt Franzén (2001), gestalta tre viktiga skillnader; *chockfasen*, antalet *traumatiska förluster* och påverkan på den egna *identiteten*. Enligt Bravo och Lönnback (2003) drabbas personer som tvingats på flykt att uppleva separationer och förluster på obestämd tid genom att lämna sina hemländer. Nedan följer Franzéns (2001) beskrivning av flyktingkrisens förlopp och dess faser:

4.2.1.1 Flyktingens chock

Mötet med det nya landet och den första tiden upplevs vanligtvis som en ganska överklig tid. Oavsett anledningen till individens ankomst till det nya landet, så beskrivs oftast tiden som positiv och spännande. Det här styrks även av Bustos och Björkqvist (1996) och Ehn (2000), med tillägg att personerna vanligtvis känner en lättnad över att vara i säkerhet och ha överlevt sin flykt. Efterhand framträder långsamt små svårigheter och motgångar som senare kan resultera i utlösandet av en krisreaktion. Enligt Franzén (2001), Almqvist (2001) och Gustafsson m.fl (1987) uppvisar de ensamkommande barnen vanligtvis inga symtom till följd av de psykologiska påfrestningar som de utsatts för varken när de befinner sig i krig, under

sin flykt eller vid ankomsten till det nya landet, utan krisen byggs sakta upp.

4.2.1.2 Reaktionsfasen

Personens många förluster gör sig här påminna och saknaden efter sådant som var självklart i hemlandet kommer till uttryck, såsom familj, vänner och hemlandet. Den här fasen börjar när personen börjar inse det inträffade och visar sig ofta i sorg och nedstämdhet över vad som har gått förlorat (Almqvist, 2001; Bustos & Björkqvist, 1996; Elmeroth & Häge, 2009). Vidare menar Franzén (2001) att vid flyktingkrisen talas det inte om *en* traumatisk förlust, utan många; *vi förlorar något på nästan alla plan* (s. 61). Det handlar om förlust av familj och socialt nätverk, förlust av självständighet (autonomi), även sitt språk och sin kultur. Vidare menar Elmeroth och Häge (2009) och Bravo och Lönnback (2003) att mötet med det nya landet även bidrar till att flyktingen förlorar känslan av kontroll över det egna livet och vad som tidigare uppfattade som sin *identitet*. För att minska den psykiska belastningen aktiveras under reaktionsfasen kroppens omedvetna försvarsmekanismer. Försvarsmekanismer är många till antal men jag har valt att enbart redogöra för två av de vanligast förekommande vilka Franzén (2001) nämner utifrån Cullbergs definitioner:

- *Förnekande*, vilken innebär att man omedvetet förnekar verkligheten eller den känslomässiga betydelsen av den.
- *Isolering av känslor*, personen i fråga är här medveten om det inträffade, men tränger omedvetet undan känslorna som hör till den traumatiska upplevelsen.

4.2.1.3 Reparationsfasen

Bearbetningen av krisen som flyktingen utsätts för en är livslång process, det vill säga så länge man stannar i det nya landet kommer man alltid i viss bemärkelse att kategoriseras som flykting eller invandrare. Benämningen grundar sig i det utländska namnet, brytningen i språket och till viss del även utseendet. Eftersom tankeverksamheten vid den psykologiska bearbetningen av det inträffade kräver mycket energi, begränsas möjligheten att ta in ny information, även koncentrationsförmågan riskerar att påverkas. Sömnsvårigheter och sömnrubningen på grund av katastrofdrömmar där händelseförloppet återupplevs är dessutom vanligt hos de här personerna (Elmeroth & Häge, 2009).

4.2.1.4 Nyorientering

Den livslånga bearbetningen som personer ställs inför när de kommit till ett nytt land, innebär inte att de inte kan komma in i en nyorienterande livsfas. Trots alla förluster som flykten har inneburit, erhåller man även flertalet nyvunna tillgångar så som en känsla av mognad, ett globalt perspektiv och tilldelandet av flertalet kulturer och nya sociala sammanhang (Franzén, 2001). När flyktingen befinner sig i nyorienteringsfasen, menar Elmeroth och Häge (2009), att man återfår alltmer av sin psykiska balans och blicken kan återigen riktas mot framtiden. *De traumatiska minnena finns kvar som ett ärr, men det hindrar inte kontakten med livet* (s. 93).

4.3 Identitet

Begreppet *identitet* är mångfacetterat och definitionerna av innebörden varierar mellan olika forskare och deras synsätt. Enligt Erikson, en av pionjärerna inom identitetsforskning, är skapandet av en identitet aldrig fulländad, utan något som formas under hela livet. Erikson (Frisén & Hwang, 2008) definierar identitet på följande sätt; *en subjektiv upplevelse av vad som gör att "jag är jag"*. (s. 11). Vidare menar han att en av de mest centrala identitetsegenskaperna är *en inre känsla av att vara en och samma person livet igenom. Trots att individens levnadsomständigheter och relationer kan förändras* (2008, s. 11).

Begreppet *identitet* kommer från latin och betyder *densamma* eller *detsamma*, vilket betecknar att något äger stabilitet (Smedler & Drake, 2008). Enligt Almqvist (2008) är identiteten även föränderlig, det vill säga *den är både något man formar själv och något man föds till och inte kan påverka* (s. 88). På det här viset formas identiteten utifrån individens egenskaper och handlingar, men även i samspel med omgivningens uppfattning av personen och den spegelbild som individen skickar tillbaka, samt det mottagande som personen ger av omgivningens uppfattningar (Almqvist, 2008; Sjögren, 2003).

4.3.1 Flyktingens identitet

Enligt Bravo och Lönnback (2003) börjar en oåterkallelig förändringsprocess när en individ lämnar sitt land, vilken innebär att personer aldrig kan likställas med den person som den tidigare var. När en person byter land byts, enligt Franzén (2001), de människor som man tidigare samspelat med i utformandet av sin identitet ut mot nya människor; man förlorar alla sina *mänskliga speglar*. Personen hamnar i en situation där ingen vet vem man är eller något om ens tidigare liv. Vidare liknar hon den här situationen vid att plötsligt bli blind; *man kan inte se sig i spegeln och blir efterhand osäker på hur man faktiskt ser ut* (2001, s. 77). Individen skapar sig dock under den här tiden nya speglar och spegelbilder.

Sjögren (2003) poängterar att det kulturella och sociala kapitalet som man hade i sitt hemland förlorar värde och individen måste börja bygga upp ett nytt *jag* vid ankomsten till ett nytt land. Det här omfattar dessutom behärskaandet av ett nytt språk, en ny kultur och sökandet efter en ny plats i det nya samhället. Möjligheten av uppbyggandet av en stark självbild med en klar identitetsförankring kan försvåras dock genom att de här personerna ser på sig själv som sämre, på grund av, som Almér (2008) uttrycker, samhällets ofta negativa attityder mot invandrare, särskilt de som bryter.

4.4 Coping

Individens hantering av den stressfyllda situation som den befinner sig i och dessutom dess möjlighet till återhämtning grundar sig i dennes förmåga till coping (Almqvist, 1997; Skerfving, 2008). Individens förmåga till coping kan därmed vara en förklaring varför vissa barn har lättare att hantera svårigheter och stressfyllda situationer än andra. Effektiv coping, även benämnt *hantering* hjälper människan att hålla nere stressnivåerna så att man kan leva med stressen utan utvecklandet av psykisk ohälsa (Payne, 2005).

Coping fokuserar på själva strategin för hur människor hanterar stress och påfrestningar och den här strategin är uppdelad i två olika typer; *problemfokuserad coping* och *känslfokuserad coping*. Den förstnämnda strategin fokuserar på att aktivt försöka att förändra eller lösa den yttre situation som orsakar de problem som ger upphov till stressen. Den känslfokuserade copingen inriktar sig istället på att personen i fråga försöker att förändra sina känslor eller aktivt försöker att anpassa sig känslomässigt till den rådande situationen (Skerfving, 2008). Enligt Borge (2005) och Fazel och Stein (2002) grundar sig individens förmåga till coping i hög grad på lärande, vilket kan ske genom undervisning i skolan med inriktning på de vardagliga utmaningarna. Utvecklandet av barns individuella kompetenser kan öka känslan av kontroll av sin situation.

Att kognitivt *minimera de upplevda konsekvenserna* av den stressfyllda händelsen och finna positiv mening med hoppet om en ljusare framtid har visat sig vara en viktig coping-förmåga. Det kan göras genom att till exempel frammana hypotetiskt värre omständigheter, genom att tänka *det kunde ha varit värre*. Genom att försöka hitta fördelar i de negativa omständigheterna; *jag är en starkare person nu*, genom att *acceptera* situationen eller slutligen genom att finna en mening i det inträffade (Almqvist, 1997; Persson, 2005; Rönnberg, 2005).

5. METOD

5.1 Val av metod

Det är vad man vill ta reda på som måste bestämma valet av metod (Ryen, 2004, s. 17). Eftersom avsikten med studien var att skapa en fördjupad förståelse för vad det kan innebära att behöva slitas från sina föräldrar och sitt sociala sammanhang för att fly till ett främmande land, bedömde jag den kvalitativa metoden som den bäst lämpade. Genom att använda kvalitativt öppna intervjuer vid datainsamlingen erhöll jag beskrivande och detaljerad information om intervjupersonernas subjektiva upplevelser (Kvale, 2009; Larsson, 2005). Uppsatsen bygger på *informanternas* berättelser med direkta citat för att på så vis framhålla deras erfarenheter, känslor och tankar.

I kvalitativ forskning är det enligt Larsson (2005) vanligt förekommande med *abduktiva metodstrategier*, vilket innebär att induktiva och deduktiva kunskapsvägar kombineras. Utgångspunkten är den empiriska datan, men innebär samtidigt att teoretiska moment beaktas. Jag utgick från Cullbergs *kristeori* och det teoretiska begreppet *coping* vid utformandet av intervjufrågorna, vilka sedan applicerades på den insamlade empirin. Vid bearbetningen av datan visade sig identitet vara ett återkommande tema i samtliga informanternas utsagor. Det tedde sig därmed självklart att komplettera mina tidigare valda teorier med det teoretiska begreppet *identitet*. Vidare menar Larsson (2005) att den abduktiva forskningsprocessen kännetecknas av en växling mellan teori och empirisk data där båda påverkar varandra. För att skapa ökad förståelse användes även det växelvisa arbetssättet vid presentationen av studiens analys och resultat, då intervjupersonernas berättelser i form av direkta citat varvades med teori och tidigare forskning.

5.2 Litteratur- och informationssökning

Vid sökandet efter, enligt min uppfattning, relevant litteratur till uppsatsens ämnesområde och de teoretiska perspektiv och begrepp som jag valde att utgå från använde jag mig av Göteborgs Universitetets databas, GUNDA och Libris, vilken är en databas för alla forskningsbibliotek i Sverige. Vid sökandet efter vetenskapliga artiklar har Google varit sökmotorn. Litteratursökningen genomfördes med sökord som bland annat; *ensamkommande flyktingbarn*, *barn**, *flyktingbarn*, *unaccompanied minors*, *refugee children** och *flykting**. Dessa kompletterades med *coping**, *identitet**, *psykisk ohälsa* och *kris**. Vidare utgick jag från olika internationella organisationers hemsidor, såsom UNHCR, Rädda Barnen, Unicef och Röda Korset och fann där relevanta och användbara publikationer. På uppsatser.se, där c- och d-uppsatser finns publicerade, hittade jag tidigare studier som har gjorts på ensamkommande barn och flyktingar i generell mening. Slutligen gjordes granskning av litteraturförteckningar i tidigare gjorda studier, artiklar och böcker för att få information om användbar litteratur.

5.3 Förförståelse

Som forskare bör man ha som utgångspunkt att sträva efter att vara så objektiv som möjligt i sin undersökning och det ska genomsyra hela arbetets gång. Enligt det fenomenologiska tillvägagångssättet, vilket jag valde att utgå ifrån i min studie, poängteras att forskarens förförståelse måste sättas inom parentes vid undersökandet av ett fenomen (Thomassen, 2008; Larsson, 2005; Kvale, 2009). Vidare menar de att det bör finnas en medvetenhet hos forskaren om dennes förförståelse, för att på så vis kunna förhålla sig till den.

Anledningen till mitt val av ämnesområde grundade sig i att jag ville öka min kunskap och förståelse för de här barnens situation, då jag upplevde mig vara relativt ”färsk” inom området. Under studiens genomförande upptäckte jag mig dock besitta mer kunskap rörande ämnet än vad jag hade föreställt mig, genom att jag flertalet gånger konfronterades med omedvetna förutfattade meningar bland annat rörande de ensamkommande flyktingbarnens psykiska hälsa och välbefinnande. Jag är därmed medveten om att min personlighet hade betydelse för studiens utfall, i form av fördomar, värderingar och förutfattade meningar, dock strävade jag efter att vara så objektiv som möjligt.

5.4 Urval och urvalsprocessen

Eftersom syftet med studien var att få de ensamkommande barnens berättelser av deras upplevelser utgick jag från detta vid valet av informanter. Urvalet skedde strategiskt eftersom ett slumpmässigt urval inte var möjligt då vi saknar register över ensamkommande barn.

Jag utformade ett så kallat missivbrev (se bilaga 1) som skickades till personer verksamma inom olika behandlingshem, myndigheter och organisationer i Göteborgsregionen vilka har direkt eller indirekt kontakt med ensamkommande barn. På så vis fick jag kontakt med ett transitboende utanför Göteborg och de hänvisade mig till fyra personer, vilka blev studiens informanter. Genom att kontakta personer i min omgivning erhöll jag slutligen studiens femte informant. Den här typen av urval kan liknas vid vad Larsson (2005) benämner som *snöbollsurval*. Informanterna ringdes upp personligen och tid bokades för intervju. Var och en av informanterna erhöll vid första kontakten information om studiens syfte och de etiska aspekter som en undersökning innehåller.

Enligt Kvale (2009) finns det inte något konkret svar vad gäller antalet informanter som ska delta i en undersökning, utan man bör utgå från att *intervjua så många personer som behövs för att ta reda på vad du behöver veta* (s. 129). Med utgångspunkt från Angel och Hjerns (2004) konstaterande, att även om personerna har liknande bakgrund betyder inte det att de har liknande upplevelser från flykten, ansåg jag att ursprungslandet spelade en mindre roll i rekryteringen av informanter. Utfallet resulterade slutligen i fyra pojkar och en flicka från fem olika länder i Afrika och Mellanöstern.

5.5 Insamling av empiri

5.5.1 Intervjuguide

Enligt Johansson (2005) bör, oavsett typen av intervju, en intervjuguide utformas som verkar för att strukturera intervjuns förlopp. Jag utgick från halvstrukturerade intervjuer i insamlandet av empiri, vilka enligt Denscombe (2009) och Kvale (2009) kännetecknas av att man på förhand har ställt upp olika tematiska frågeområden och förlagor till frågor för att kunna besvara studiens syfte. Genom att utgå från flertalet metodböcker och tidigare uppsatser och avhandlingar upplevde jag mig få god vägledning i utformandet av intervjuguiden (se bilaga 2) och dessutom att undvika eventuella misstag vid formulering av frågorna. Frågor och teman utformades så att de i så hög grad som möjligt relaterade till frågeställningarna och syftet med studien. Intervjuguidens första tema var *innan flykten*, vilket följdes av *flykten* och slutligen av *efter flykten*, till vardera tema utformades ett antal frågor. Frågorna formulerades så att de i möjligaste mån uppmuntrade informanterna till att utveckla sina berättelser.

5.5.2 Genomförande av intervjuerna

Samtliga intervjuer inleddes med lite småprat för att skapa en känsla av trygghet hos informanterna. Med utgångspunkt från flertalet metodböcker (se bl. a Kvale, 2009; Larsson, 2009; Ryen, 2004) upplystes informanterna om studiens syfte och intervjuns upplägg. Intervjuerna registrerades med hjälp av en ljudbandspelare och inspelningarna kompletterades med anteckningar. Bandspelaren fungerade som ett bra verktyg vid transkribering av intervjuerna, eftersom enbart användning av anteckningar kan leda till att man går miste om ”viktig” information. Ljudupptagningen upplevdes dessutom som ett nödvändigt medel för att fånga informanternas uttalanden. Informanterna informerades om användandet av bandspelare och om möjligheten att de när som helst under intervjuns gång kunde avbryta sitt deltagande. Intervjuerna genomfördes i tre av fallen hemma hos informanterna och de resterande genomfördes i universitetets lokaler. Intervjuerna utfördes med stöd av tidigare nämnda intervjuguide. Användandet av intervjuguiden varierade dock beroende på hur samtalen utvecklade sig. Vissa av informanterna var mer frispråkiga och gav fylliga svar, utan min påverkan, vilket fick mig att till viss del frånga intervjuguiden. Jag valde dessutom att låta informanterna föra talan när de tog upp intressanta aspekter som jag inte tidigare hade reflekterat över vid utformandet av guiden. Intervjuerna pågick i genomsnitt i cirka en och en halv timme och i enlighet med Ryen (2004) såg jag till att avsluta intervjuerna på ett positivt sätt eftersom personliga och känslosamma upplevelser hade berörts. Det här gjorde jag genom lite småprat med vardera informant. Jag upplever att jag lyckades åstadkomma ett positivt avslut då jag i efterhand insett att samtliga informanter hade ett leende på sina läppar när vi sa hej då.

5.6 Analysmetod

5.6.1 Inledning

I det här kapitlet redogör jag för hur jag gick tillväga vid bearbetning och analys av insamlad empiri. Jag vill framhålla min medvetenhet om att valet av strukturering och analys av insamlad data till viss del har påverkat studiens utfall, genom att resultaten troligtvis skulle ha gestaltat sig annorlunda om struktureringen av materialet hade skett utifrån andra teman.

5.6.2 Transkribering

Att transkribera innebär att transformera, att ändra från en form till en annan (Kvale, 2009, s. 194). All insamlad data transkriberades då jag i enlighet med Ahlberg (2004) upplevde att information som inte uppfattades som viktig när man fick den berättad för sig kan gestalta sig annorlunda när den ses i sin rätta kontext. Transkriberingen utfördes för att texten skulle kunna granskas om och om igen och för att på så vis skapa en ”värdefull” närkontakt med datan. Jag valde dock att förkorta datan genom att utesluta återkommande uttalanden och upprepningar så som *mm, typ* och *liksom* då jag upplevde det irrelevant för studiens syfte. I enlighet med Kvale (2009) och Wigg (2008) omformulerades dessutom informanternas talspråk till en läsbar skriftlig form för att underlätta förståelsen och öka läsbarheten. Dock behölls vissa av informanternas ordval för att skapa en ökad inlevelse och känsla i deras uttalanden. Slutligen gjordes vissa korrigeringar i grammatiken och meningsbyggnaden, för att underlätta för läsaren.

5.6.3 Tillvägagångssätt vid analys av empiri

Utgångspunkten vid analysen har varit Husslers fenomenologi, vilket enligt Kvale (2009) och Larsson (2005) är en metod för att tolka mening, där forskarens förförståelse i möjligaste mån bör läggas åt sidan. Enligt Denscombe (2009) inriktar sig fenomenologin på mänskliga erfarenheter och hur dessa upplevs av de agerande subjekten. Valet att använda mig av fenomenologi tedde sig därför självklart, då jag med studien, genom informanternas erfarenheter, ville försöka skapa kunskap och ökad förståelse för fenomenet, *ensamkommande barn*. Den fenomenologiska inriktningen låg till grund för valet av analysstrategin, *meningskoncentrering*. Enligt Kvale (1997) utgår meningskoncentrering från att *större intervjutexter reduceras till kortare och koncigare formuleringar* (s. 174). Meningskoncentreringen kompletterades till viss del med en *narrativ strukturering*, vilken fokuserar på att ordna intervjuberättelserna i både tid och rum för att på så vis skapa en sammanhängande historia med en kronologisk ordningsföljd (Larsson, 2005).

Enligt Larsson (2005) kan analysen läggas upp på flera sätt. En vägledande princip, vilket jag hade som utgångspunkt vid analysen, var att fokusera på några specifika frågeområden och teman, som kunde kopplas till studiens syfte och problemformuleringar. När transkriberingen av intervjuerna var genomförd, började läsningen av informanternas berättelser. Läsningen av materialet skedde flertalet gånger för att skapa en känsla för empirin och skedde med utgångspunkt från studiens frågeställningar och syfte. För varje omläsning upptäcktes, i likhet

med Johanssons (2005) uttalande, att nya teman och mönster gestaltade sig. Efter flertalet omläsningar strukturerades den insamlade empirin efter återkommande teman, vilket innebar att det väsentliga skiljdes från det oväsentliga¹¹, där överflödigt material i form av upprepningar och beskrivningar som inte ansågs relevant för studiens syfte sällades bort. Utifrån de teman som uppkommit strukturerades sedan intervjupersonernas uttalanden in under vardera tema. Sammanslagningen av intervjupersonernas upplevelser behölls vid redovisningen av resultatet, dels för att uppnå en kronologisk berättelsestruktur och dels för att värna om informanternas anonymitet.

5.6.4 Resultat och analysens upplägg

Med utgångspunkt från Kvaless (1997) uttalande om att *det inte finns någon standardform för rapportering av resultatet från en intervjuundersökning* (s. 239), valde jag att utgå från en kronologisk ordningsföljd av barnens beskrivningar av sina upplevelser, såsom de upplevdes och tolkades av mig. Jag anser att det här var det mest passade sättet för att kunna sätta sig in i känslorna som barnen har känt och de upplevelser som de utsatts för. Begränsningar har gjorts för att värna om informanternas anonymitet (se 5.7.3 konfidentialitetskravet).

Den första delen syftar till att ge läsaren en förståelse av vad som kommer att behandlas i analysen. För att uppfylla en kronologisk berättelsestruktur gjordes en mindre presentation av vardera informants bakgrund och hur situationen såg ut innan flykten. I den *andra delen* är flykten huvudtemat. Informanternas uttalanden är här relaterade till tidigare presenterad teoretisk referensram, i kombination med relevant tidigare forskning inom området. Den här delen kommer att behandlas utifrån ett antal underteman; *transportmedel, levnadsförhållanden, traumatiska upplevelser* samt *känslor och tankar*. Undertemana syftar till att ge en helhetsbild av hur en flykt kan se ut och upplevas av ett ensamt barn. Den *tredje delen* behandlar tiden i Sverige. Analysen stötts även här av teoretiska begrepp samt av tidigare forskning. Underteman är följande; *det första intrycket, vändpunkten* och *dagens situation*. En sammanfattning av de olika delarna kommer slutligen att presenteras under studiens *slutdiskussion*.

5.7 Etiska överväganden

Vid utförandet av en studie bör man som forskare vara medveten om de etiska aspekterna som aktualiseras vid tillhandahållandet av privat information. Kvale (1997) uttrycker följande; *etiska avgöranden sker inte på något särskilt stadium av intervjuundersökningen utan aktualiseras under hela forskningsprocessen* (s. 105). Då mitt forskningsområde var relativt känsligt och intervjusituationerna innefattade intervjuer över kulturella gränser var det särskilt viktigt att beakta de etiska övervägandena. Det gällde både intervjusituationen och valet av språkbruk, eftersom det lätt kan uppstå missförstånd vad gäller normer, värderingar och

¹¹ Syftar inte till oväsentlig i konstant mening, utan snarare till irrelevant fakta för den här studien

kulturella skillnader (Kvale, 2009; Larsson, 2005; Vetenskapsrådet, 2002). Med det här som bakgrund var jag under hela studiens gång mycket vaksam beträffande de etiska övervägandena.

Det Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskarrådet har fyra huvudkrav som ska beaktas vid forskning, vilka är följande; *informations-*, *samtyckes-*, *konfidentialitets-* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 2002). Jag anser mig ha följt samtliga huvudkrav vid studiens genomförande.

5.7.1 Informationskravet

Informationskravet innebär att forskaren informerar de berörda om studiens syfte (Vetenskapsrådet, 2002). Genom tidigare nämnda missivbrev, per telefon och innan intervjuerna utfördes erhöll samtliga informanter information om studiens upplägg och att studiens allmänna syfte var att skapa kunskap och ökad förståelse för ensamkommande barn och deras situation.

5.7.2 Samtyckeskravet

Samtyckeskravet innebär att deltagare har rätt att själva bestämma över sin medverkan i studien (Vetenskapsrådet, 2002). Det här kravet uppfylldes första gången utan min påverkan, genom att personalen på transitboendet där fyra av informanterna bodde under sin första tid i Sverige enbart gav mig telefonnummer till de personer som sa sig vilja medverka i min studie. Den femte informanten, som deltog i studien, genomgick samma process och medverkan var även här frivillig. Före intervjuerna informerades informanterna ännu en gång om att deltagandet var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan och även att de bestämde vilken information de ville delge mig.

5.7.3 Konfidentialitetskravet

Konfidentialitetskravet innebär att deltagarna i en undersökning skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem (Vetenskapsrådet, 2002). Informanterna informerades dels per telefon, dels innan intervjuernas genomförande och slutligen efter att intervjuerna hade genomförts om att inga namn eller hemländer skulle publiceras i studien för att säkerställa deras anonymitet. Informanterna försäkrades om att endast jag var mottagare av deras berättelser och att dessa enbart skulle användas i denna uppsats.

Vid analysen av studien märkte jag dock att trots valet att utesluta privat data som kunde identifiera personerna så var detta inte tillräcklig för att säkerställa deras anonymitet. Jag valde därför att växla mellan olika informanters beskrivningar för att på så sätt försvåra möjligheten att kunna koppla samman uttalandena med vardera informants bakgrund. Jag upplevde att det här var det säkraste sättet att skydda informanternas anonymitet, men det kan eventuellt ha gjort informanternas berättelser mer osammanhängande.

5.7.4 Nyttjandekravet

Nyttjandekravet innebär att insamlade uppgifter om enskilda personer endast får användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002). Det här informerades informanterna om per telefon och före intervjuerna genom att jag redogjorde för dem att deras berättelser kunde bidra med viktig kunskap i myndigheters och allmänhetens agerande vid mottagandet av framtida barn som kommer ensamma till Sverige.

5.8 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

5.8.1 Validitet

Med validitet avses studiens giltighet och i vilken utsträckning som forskaren har lyckats att undersöka vad som avsågs att mätas (Elofsson & Larsson, 2005). För att uppnå giltighet i studien har jag genomgående försökt att återkoppla utförandet av arbetet till studiens syfte och frågeställningar. Jag upplever att studiens *interna validitet* är hög, vilket enligt Larsson innebär att studien innefattar mycket noga beskriven data från ett mindre antal informanter (2005). För att öka validiteten i studien, men dessutom för att öka läsarens förståelse och känsla för de ensamkommande flyktingbarnen, valde jag att redovisa empirin i längre citat från informanterna. Det uppstod dock vissa problem vid genomförandet av studien och jag är medveten om att dessa kan ha påverkat studiens utfall. Det första problemet som uppstod var det som Kvale (2009) benämner som en *pilotstudie*. Pilotstudien ses som en viktig del i intervjuförandet, då man får möjlighet att testa den utformade intervjuguiden och dessutom sig själv som intervjuare. Då intervjuerna kom så snabbt inpå själva rekryteringen av informanter fanns inte möjlighet att pröva intervjuguiden och frågorna. Ett annat problem var att informanterna talade svenska med viss brytning då de endast befunnit sig i Sverige under några år vilket försvårade kommunikationen. I efterhand insåg jag att frågornas formuleringar kan ha uppfattats invecklade och därför besvarades inte vissa frågor utifrån frågans syfte. Vid transkriberingen av empirin valde jag efter noggranna överväganden att omvandla informanternas talspråk till skriftspråk. Jag är medveten om att det omvandlade materialet till viss del kan ha fått en annan innebörd än vad det syftade till, men en vaksamhet fanns dock när det gjordes för att i möjligaste mån inte ändra betydelsen av uttalandena.

5.8.2 Reliabilitet

Med reliabilitet avses studiens pålitlighet eller tillförlitlighet (Denscombe, 2009; Kvale, 2009). För att uppnå en hög reliabilitet, krävs det enligt Elofsson (2005) att det studerade är stabilt och varken störts av variationer i bland annat tid, plats eller intervjuare. Vidare menar Denscombe (2009) och Kvale (2009) att forskarens ”jag” är av stor betydelse vid kvalitativa studier då den är medproducent till materialet. Därför är redovisning av studiens genomförande nödvändig för att resultatet ska kunna upprepas av andra personer vid andra tillfällen. Som nämnts ovan, har intervjuarens personlighet betydelse för utfallet, vilket innebär att en annan intervjuare skulle ha kunnat få annorlunda svar från informanterna. Till

min besvikelse upptäcktes vid transkriberingen att jag i vissa fall misslyckats med formuleringen av följdfrågor till informanterna då de visade sig vara ledande. Det här kan ha viss betydelse för resultatet av studien, då informanterna möjligtvis skulle svarat annorlunda om frågan istället hade varit öppen. Enligt Robertson (2005) finns dock en svårighet i att reproducera kvalitativa analyser eftersom forskaren, liksom intervjupersonen, är en subjektiv varelse med egna referensramar och erfarenheter vilket gör att texten tolkas på olika vis. Jag vill därför påpeka att analysen i studien är min tolkning av informanternas tolkningar av sina upplevelser. För att uppnå så hög reliabilitet som möjligt försökte jag att presentera mitt tillvägagångssätt under studiens genomförande så detaljerat som möjligt. Intervjuguiden bifogas dessutom med samtliga frågor, dock är följdfrågor som ställdes till informanterna inte med i bilagan vilket kan försvåra eventuell reproduktionen av studien.

5.8.3 Generaliserbarhet

Enligt Larsson (2005) utgår vanligtvis kvalitativ forskning från relativt små urval vilket begränsar möjligheten för generalisering av resultatet. Syftet med studien var inte att uppnå någon typ av generalisering, utan snarare försöka bortse från det då situationen är sådan att ensamkommande barn redan riskerar att betecknas som en homogen grupp. Syftet med studien var istället att, genom deras subjektiva upplevelser, fokusera på att exemplifiera hur livet som ensamkommande barn kan se ut för att på så vis skapa en ökad förståelse hos allmänheten. Studien har däremot bidragit till vad Larsson (2005) benämner som *naturalistisk generalisering*, det vill säga tyst kunskap som kan ha blivit till verbaliserad kunskap. Människors tidigare föreställningar om hur det kan vara att tvingas fly kan i och med den här studien verifieras respektive falsifieras.

5.9 Metoddiskussion

Då syftet med studien var att skapa kunskap och ökad förståelse om ensamkommande barns upplevelser av flykten och första tiden i Sverige, upplever jag att den kvalitativa metoden var den enda tänkbara. Genom de halvstrukturerade intervjuerna fick jag ta del av detaljerade beskrivningar av informanternas subjektiva upplevelser.

Informationen om informanternas upplevelser av flykten och min möjlighet att redogöra för denna begränsades dock då det visade sig att två av informanterna hade flugit till Sverige. Å ena sidan kan det ses som ett bortfall på 40 %, vilket möjligtvis borde ha kompletterats med fler intervjuer. Å andra sidan bör det inte ses som ett bortfall då det faktiskt speglar dagslägets variationer av flyktingars resväg. Vare sig personen i fråga flugit, promenerat eller åkt buss så är det fortfarande en flykt. Känslor och tankar stängs inte av för att man har "turen" att placeras i en flygstol istället för på ett lastbilsflak, utan dessa människor känner precis lika mycket av flykt-situationen.

Vidare kan även spridningen av informanternas tid i Sverige diskuteras. Spridningen hos mina

informanter varierade mellan ett år och sju månader till fyra år. I efterhand reflekterade jag över hur deras beskrivningar skulle ha sett ut om de istället hade bott i Sverige en längre tid, respektive varit ”nykomlingar” och dessutom hur det hade påverkat studiens utfall.

Ytterligare en tanke som slagit mig i efterhand var valet att använda mig av ett abduktivt arbetssätt och jag har insett att det har både sina för- och nackdelar. Positivt då det under studiens gång tillkommit nya infallsvinklar, vilket till exempel innefattar mitt val av att med hjälp av begreppet *identitet* analysera den insamlade empirin, då det visade sig vara ett återkommande, om än omedveten aspekt, i informanternas berättelser. Nackdelarna kring arbetssättet grundade sig i min förförståelse rörande ämnesområdet. Eftersom flertalet tidigare studier och litteratur konstaterat att barn som kommer utan sällskap av föräldrar i stor utsträckning lider av psykisk ohälsa och har i majoriteten av fall upplevt en traumatisk flykt. Jag tog för givet att fallet var detta, men trots att jag i möjligaste mån försökte lägga min förförståelse åt sidan, styrde den omedvetet uppsatsens riktning och på så vis även studiens utfall. Hade jag däremot studerat dessa personer utan förutfattade hypoteser och enbart låtit den insamlade empirin leda mig lämpliga teorier hade troligtvis studiens utfall gestaltat sig annorlunda.

Slutligen finner jag det nödvändigt att föra en mindre diskussion kring valet av upplägg vad gäller resultat och analys. Likt ovan nämnt grundar sig upplägg på att jag ville skapa en kronologisk ordning i deras berättelser, för att ge läsaren en större inblick i deras upplevelser. Jag upplevde dock att informanternas anonymitet inte skyddades om jag hade namngett uttalandena, även om det hade varit fingerade namn och därför valde jag att utesluta namnen. Det resulterade istället i att några sammanhängande livsberättelser utifrån vardera informant inte kunde ske. Mitt dilemma var därför om jag skulle fullfölja min vision om uppsatsen eller om jag skulle skydda informanternas anonymitet. Svaret har ni redan fått och jag upplever det i efterhand som den enda tänkbara lösningen. En uppdelning av resultat och analys hade troligtvis gett en tydligare bild av informanternas situation. Min förhoppning är istället att läsaren genom att slå samman de icke-namngivna uttalandena, utan en uppdelning av resultat och analys, kan skapa sig en föreställning om hur situationen för ensamkommande barn som tvingats på flykt kan gestalta sig.

6. RESULTAT OCH ANALYS

6.1 Inledning

I det här kapitlet redogör jag för några centrala delar av den insamlade empiri som framkommit under intervjuerna. Resultat och analys kommer att redovisas i samma kapitel dels mot bakgrund av Kvaless (1997) uttalande om att analysen börjar redan vid transkriberingen av empirin och dels för att ge en mer sammanhängande bild. Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning inom ämnet kommer att användas som guide för analysen och presentationen av empirin. Detta för att på bästa möjliga sätt besvara frågeställningarna och därmed uppnå studiens syfte.

Frågeställningarna är följande:

- *Hur påverkas ett barn av att tvingas bryta upp och fly till ett främmande land?*
- *Hur upplevs flykten av ett ensamkommande flyktingbarn?*
- *Hur hanterar de ensamkommande flyktingbarnen sin tillvaro under flykten och vid ankomsten till Sverige?*

I enlighet med vetenskapsrådets *konfidentialitetskrav*, har jag valt att utesluta intervjupersonerna namn och hemländer för att säkerställa deras anonymitet. Informanterna benämns samtliga som *barn*, trots att det bara är en av intervjupersonerna som i dagsläget är barn i juridisk mening. Benämningen syftar på att samtliga var barn under sin flykt och vid ankomsten till Sverige.

6.2 Presentation av intervjupersonerna

Nedan följer en kort presentation av vardera intervjuperson, hur tiden såg ut innan de flydde, anledningen till deras flykt och vem som tog beslutet till flykten. Personerna kommer från fem olika länder i Mellanöstern och Afrika och är idag mellan 17 och 21 år.

Intervjuperson 1

21 år gammal och har bott i Sverige i fyra år. Han växte upp i ett land i Mellanöstern tillsammans med sina föräldrar och tre syskon. Redan vid några års ålder lämnade han sitt land tillsammans med sin familj för att söka skydd i ett grannland. Han ser tillbaka på sin barndom fram till 16 års ålder som en harmonisk tid med huvudsakligen fina minnen. Pappan i familjen var aktiv inom politiken, vilket senare orsakade familjen flertalet problem. Problemen eskalerade och strax därefter mördades pappan. Då han saknade giltiga dokument¹² i landet där han befann sig tvingades han lämna landet. En släkting tog då beslutet att skicka iväg honom. Kvar i landet lämnade han sin familj, en separation som han beskriver så här: *Det var problem. Jag skulle inte själv valt att flytta därifrån, men jag kunde inte stanna. Jag visste ingenting, jag tänkte ingenting. När jag lämnade min mamma, grät hon jättemycket, men jag var tvungen att gå. Mamma tänkte vi skulle träffa varandra så fort som möjligt, men det blev inte så.*

Intervjuperson 2

17 år gammal och har bott i Sverige i ett år och sju månader. Hon växte upp i ett land i Afrika tillsammans med sin mamma och sina två syskon. Hon upplevde sin barndom som en bra tid, hon var duktig i skolan, hjälpte sin mamma med hemmets göromål och hade många vänner. Eftersom hennes pappa försvann när hon var liten, uppstod problem i familjen under hennes uppväxt. Vid 15 års ålder tvingades hon av en nära släkting att gifta sig med en för henne okänd man. Varken hon eller mamman accepterade giftermålet, vilket resulterade i att en annan släkting hjälpte henne att lämna landet. *Min mamma visste inte att jag skulle åka, jag bestämde mig när hon var ute. Det var ingen som visste om det, inte mina syskon heller. Jag var ledsen för att behöva lämna min familj, men jag kunde inte vara där. Jag visste att det skulle bli bättre för mig att gå, så jag gick.*

Intervjuperson 3

20 år gammal och har bott i Sverige i snart fyra år. Han växte upp i ett land i Mellanöstern tillsammans med sin mamma och fyra syskon. När kriget bröt ut tvingade hans mamma honom att stanna hemma på grund av rädsla för de oroligheter som rådde i landet. Han tilläts inte gå ut, inte heller leka och avsaknaden av el gjorde att familjen under åtta månaders tid satt instängda i huset och mestadels grät. Våldet blev en vardag, människor bombades och sköts till döds, kvinnor som barn, och vissa månader kändes en konstant lukt av bränd hud. Eftersom hans pappa var död tvingades han slutligen att börja arbeta, men det dröjde inte

¹² Pass, ID handling, uppehållstillstånd

långt tid innan han hotades till livet och slutade därför att arbeta. Hans bästa vän och tillika arbetskompanjon dödades samma dag. Tiden hemma tärde på honom och han upplevde sig själv som en *galen person*. Slutligen sa han till sin mamma; *Om du inte låter mig gå ut, så kommer jag ta livet av mig*. Han upplevde sin barndom som en hemsk tid utan glada minnen. Han tog slutligen beslutet att i sällskap med en vän rymma hemifrån, *Jag sa inte till mamma att jag skulle åka. Jag gick bara hem, hämta lite grejer, la kläderna i en väska och gick*.

Intervjuperson 4

Snart 21 år gammal och har bott i Sverige i ungefär fyra år. Han växte upp i ett land i Mellanöstern. Det fanns problem inom släkten, som med tiden eskalerade och resulterade i att han en dag kidnappades. Han vaknade upp i en salongsliknande sal med en massa barn. Kontinuerligt kom läkare och hämtade barn, som han sen aldrig såg röken av. Efter 18 dagars kidnappning lyckades han rymma, vilket resulterade i att pappan tog beslutet att skicka honom till en släkting i en annan stad, till vilken resten av familjen senare skulle komma till. Vardagen gick sin gilla gång, men efter ett och ett halvt år mördades pappan. Problemen blev värre och han kunde slutligen inte vistas utomhus på grund av att pappans mördare skulle hitta honom. Släktingen tog då beslutet att skicka iväg honom. Reaktionen på släktingens beslut beskriver han på följande sätt: *Jag blev glad, jag trodde han sa sanningen att jag skulle få komma till min familj, men det blev tyvärr inte så, utan istället tvingades jag flytta till Sverige*.

Intervjuperson 5

19 år gammal och har bott i Sverige i snart två år. Han växte upp med sin mamma och sex syskon i ett land i Afrika. Familjen hade mycket problem och efter att kriget tagit pappans liv tvingades han arbeta för att försörja familjen på ett ställe, som enligt kulturen betraktas som *Haram*¹³. Kriget skapade nya dödsoffer var 20:e minut och gatorna fylldes med döda kroppar. Militären tillfångatog honom och han dömdes till döden. Efter 18 dagar i fängelset befriande slutligen en annan folkgrupp honom och de andra fångarna. Utan att ha träffat sin familj eller ha någon vetskap om var de befann sig, tog en släkting beslutet att skicka iväg honom för att kunna överleva. Han beskriver separationen på följande sätt; *Jag var mycket ledsen, mycket ledsen. Jag var ledsen för att de krigade, ledsen för att mista allt och tvingas flytta till Europa*.

Sammanfattning. Ovanstående presentationer visar den heterogenitet som finns bland anledningarna till varför ett barn tvingas att fly. Dock finns en gemensam nämnare i samtliga berättelser; *hot om förlust* av det egna livet. I tre av fem fall bekräftas Angel och Hjerner (1992) konstaterande om att det vanligtvis grundar sig i *att föräldrarna vill skydda sina barn mot de faror som hotar i hemlandet* (s. 19). De andra två barnen tog själva beslutet, men även de gjorde det för sin framtids skull. Enligt Almqvist (1997) och Fazel och Stein (2002) är separationen ett trauma som kan liknas vid en kris, oavsett om beslutet tagits av personen i

¹³ I islamisk rätt termen för det som religionen förbjuder. Motsatsen är *Halal*

fråga eller av någon annan. Sorgen över att tvingas lämna sina familjer och hemland kan tydligt skådas i fyra av barnens berättelser, dock fanns medvetenheten hos samtliga barn om att lämna hemlandet var det enda sättet för att överleva.

6.3 Flykten

6.3.1 Inledning

Den här delen kommer att behandla intervjupersonernas *flykt* utifrån fyra delteman; *transportmedel, levnadsförhållanden, traumatiska upplevelser* samt *känslor och tankar*. Under temana *levnadsförhållanden* och *traumatiska upplevelser* ges enbart yttranden från intervjupersonerna som reste landsvägen till Sverige. Anledningen till upplägget grundar sig i att de två personerna som flög inte tvingades utsättas för några direkta fysiska påfrestningar utifrån den aspekten, då deras flykt endast omfattades av en flygning på tio timmar. Det innebär inte nödvändigtvis att de personerna utsattes för mindre psykisk påfrestning än de andra informanterna under sina resor och kommer därför att inkluderas i resterande teman.

Från början till hit, det var fängelse, jag lovar. Du kunde inte visa dig för någon, när du såg polisen var du tvungen att springa direkt för annars skulle de ha satt dig i fängelse...¹⁴

6.3.2 Transportmedel

Intervjupersonerna ombads här redogöra för hur de tog sig till Sverige, hur lång tid resan tog och slutligen vem de reste tillsammans med.

Två av barnen reste till ett grannland för att därifrån ta flyget till Sverige. Dock visste ingen av de om att destinationen var Sverige. Den ena uttrycker följande när han berättar om sin resa:

Jag reste ensam när jag flyttade till Sverige. Or I wasn't alone, I was with andra människor, but I didn't know anyone. Vi tog bilen från x till x. Det tog bara två dagar, eller jag kommer inte ihåg, vi åkte buss. Jag har glömt, jag tar det lugnt nu...

Resans längd för de tre barnen som reste landsvägen varierade mellan 45 dagar och åtta månader och skedde med hjälp av flyktingsmugglare¹⁵. Transportmedlen bestod i huvudsak av bil, lastbilar och båt, som vissa gånger var så fulla med människor att de fick sitta, i värsta fall stå, i samma position under 16 timmar. Likt Angel och Hjerns (2004) och Elmeroth och Häges (2009) konstaterande att tidigare forskning har visat att flyktingarna ofta utsätts för promenader, berättar två av barnen om hur de tvingades till timslånga vandringar utan vetskap om vart de var på väg eller när de skulle vara framme. Så här beskriver en av informanterna sin resa;

¹⁴ En av informanternas sammanfattning av sin flykt

¹⁵ Informanterna använde själva begreppet *smugglare* vid intervjuerna

Du vet, jag visste inte hur vi reste eller vart vi var för vi såg bara det här (han ser ner i golvet¹⁶). Vi fick promenera mycket också (...) det var jättesvårt faktiskt, jag trodde vi var på väg till helvetet. Jag lovar dig, om jag skulle ha varit ensam så skulle jag ha tagit livet av mig (...) Det var bra att det var många personer som skulle flytta.

Möjligtvis kan informanten ha använt sig av copingstrategin ”frammana hypotetiskt värre omständigheter” (Persson, 2005), genom att mena att hade han inte rest tillsammans med andra personer så skulle han troligtvis ha tagit livet av sig. Medresenärer blev på så vis hans överlevnad.

Gemensamt för samtliga informanter var rädslan och ovissheten om var de var på väg. Barnen som reste landsvägen visste aldrig heller var de befann sig för stunden då de varken tilläts att gå ut eller fick någon information från smugglarna. Fyra av informanterna reste ensamma¹⁷ och den femte informanten reste i sällskap med en vän.

6.3.3 Levnadsförhållanden

Intervjupersonerna ombads här redogöra för sina mat- och sovförhållanden under resan. Gemensamt för de tre barnen som transporterades landsvägen var att de tvingades utsättas för mycket dåliga mat- och sovförhållanden. Sovplatserna varierade från att sova i skogen, till vägar, till källarliknande lokaler och om de hade *tur*¹⁸ pressades ett tiotal personer in i små lägenheter. Maten bestod i samtliga fall i huvudsak av vatten, bröd och tomater.

Enligt Läkare Utan Gränsers rapport (2008) registrerades dödsfall bland somaliska och etiopiska flyktingar, bland annat orsakat av knappa mattillskott under flykten. Extrema matförhållanden under resan bekräftas även av mina informanter. Ett av barnen redogör för en båtresa han utsattes för tillsammans med 800 andra personer som var på flykt från sina länder.

...jag hade inte ätit på två dagar. Vi fick varken mat eller vatten, så när vi kommer av båten klarade jag inte av att ens se två-tre meter framför mig. Vi hade ingenting i kroppen, ingenting kvar. Vi dör nästan...

En annan informant berättar om hur de vid en tidpunkt på resan kommer fram till en bondgård efter en promenad, som han uppskattade till nästan 24 timmar. När de bad smugglarna om att få något att dricka eller äta fick de nej till svar eller också krävdes de på orimliga summor pengar. Väl framme vid bondgården hänvisades de till att sova på bar mark inne hos djuren och hans reaktion till smugglarna var följande;

Snälla, vi är människor, vi kan inte bo med dem (djuren).

¹⁶ Jag tolkar det som att han inte kunde se ut

¹⁷ Ensamma i bemärkelsen att de inte kände personerna som de reste tillsammans med

¹⁸ Informanternas uttryck

De gav oss varken tücke eller kuddar och där fick vi vara i två till tre dagar...

Att aldrig veta var eller hur de skulle spendera natten under resans gång, eller när, om ens om, de skulle få någon mat under dagen upplevdes av samtliga informanter som mycket svårt och påfrestande. En av informanterna uttrycker följande;

Jag hade med mig lite kakor och godis i väskan, men ibland fick vi vara hungriga i två dagar (...)Det var svårt faktiskt, men jag har klarat mig (ett stort leende). Det var jättesvårt nu när jag tänker på det...

Man kan tänka sig att han försökte hitta fördelar i de negativa omständigheterna som flykten innebar, vilket enligt Persson (2005) är en viktig copingstrategi. Han upplevde situationen som mycket svår, men var samtidigt lättad och glad för att ha överlevt. Vidare kan man tänka sig att han använt sig av försvarsmekanismen *isolering av känslor* (Cullberg, 2006). Han var medveten om det inträffade, men trängde omedvetet undan sina känslor inför situationen.

6.3.4 Traumatiska upplevelser

Informanterna bads här att berätta om någon händelse under resan som de kommer ihåg extra tydligt.

Likt Human Right Watch (2008) och Hessles (2009) konstaterande om hur barnen har utsatts för våld och illa behandling under sina resor, berättar två av informanterna om att exponeringen av våld, dels bevittnat och dels genom att själva bli utsatta, upptog så stor del av resan att de i slutändan knappt reflekterade över det. Varje gång någon klagade på att hon/han var hungrig, pratade för högt eller inte orkade gå längre på de oändliga promenaderna så skrek eller misshandlade smugglarna dem med allt som kom i deras händer.

En informant berättar om en händelse som han fortfarande tänker mycket på. Det var under en båtresa där en av smugglarna utförde sexuella övergrepp på flertalet kvinnor. En man vägrade att släppa greppet om sin fru när smugglaren kom för att hämta henne. Smugglaren hotade då att skjuta mannen och slänga honom överbord eftersom ingen skulle få reda på det ändå.

...Jag såg själv att han gjorde något fel med dem, han rörde dem. Men vad skulle vi göra? Usch jag kommer aldrig att glömma det här (...) även den kvinnan tvingades att följa med smugglaren.

Informantens uttryck *men vad skulle vi göra* kan enligt min uppfattning tolkas på flera vis. En tolkning skulle kunna vara att han genom *känslolofokuserad coping* (Skerfving, 2008) tvingades acceptera situationen då han saknade makt att förändra den. Vidare påpekar informanten tydligt att det här är en händelse som han fortfarande tänker mycket på. Enligt Elmeroth och Häge (2009) glömmet människan aldrig traumatiska upplevelser som de har utsatts för, men majoriteten lär sig att leva med sina minnen. Det här bekräftas tydligt i

informantens berättelse, då upplevelsen uppenbarligen har satt starka spår i hans liv. En annan informant berättar följande;

*Jag såg människor överallt som hade blivit misshandlade, deras ansikten (...)
'usch' de var illa skadade. Men jag blev aldrig slagen...*

Här kan det vara så att informanten har använt sig av copingstrategin att ”frammana hypotetiskt värre” (Persson, 2005) för att kunna hantera sin situation. Det vill säga synen av de misshandlade ansiktena var påfrestande, men han hade turen att aldrig behöva bli utsatt för något liknande under sin resa. Vidare kan informanten dessutom ha *förnekad* (Cullberg, 2006) den känslomässiga betydelsen av situationen.

6.3.5 Känslor och tankar

Jag bad här informanterna redogöra för vad de tänkte och kände under sin resa.

Samtliga informanter beskriver känslan av rädsla, oro och sorg för sin situation, vilket enligt Almqvist (1997) och Fazel och Stein (2002) är vanliga känslor hos barn som tvingats separera från sina familjer. Majoriteten av informanterna har dessutom utsatts för traumatiska erfarenheter i sina hemländer, vilket kan förstärka ovanstående känslor ytterligare. Återkommande hos tre av informanterna var dessutom saknaden, sorgen och oron över familjen och hur de hade det. Dessutom undran om var de befann sig och/eller rädslan för att aldrig få träffa dem igen.

Från början var jag mycket rädd för vad som skulle hända. Jag tänkte bara på två saker; att jag ville träffa min mamma och mina syskon och 'hoppas att jag inte dör'. Det var det enda jag tänkte på. Men sen vände jag mig nästan vid det och tänkte inte på någonting.

Informanten beskriver att han slutligen vände sig vid sin rädsla vilket resulterade i att han inte tänkte alls. Möjligtvis kan man tänka sig att han använde sig av *känslofokucerad coping* genom att aktivt försöka att anpassa sig känslomässigt till den rådande situationen (Skerfving, 2008). En annan förklaring skulle kunna vara att när det handlar om att överleva finns inte utrymme för svaghet. Då sker enligt Gustafsson (1987) en *total mobilisering av människans resurser* (s. 203), vilket här kommer till uttryck genom att han helt stängde av sin tankeverksamhet.

För två andra informanter visade sig motsatsen; saknaden, oron och rädslan var istället så stark att de inte fick ro till att sova. Sömnsvårigheter är enligt Angel och Hjern (2004) och Brendler-Lindqvist (2004) vanligt förekommande bland personer som utsätts för stark psykisk påfrestning under en längre tid.

Jag kunde inte sova någonting, jag tänkte bara på att jag kanske skulle dö. Jag var mycket ledsen också. Jag undrade var min familj var, du förstår jag hade inte träffat de på länge. Jag visste inte ens om de levde eller om de var döda (...) jag var så orolig.

Så här uttryckte sig en annan informant:

Vad jag tänkte på? Jag tänkte mycket, väldigt mycket. Jag var rädd och ledsen, men jag visste att jag var tvungen att göra det här för att klara mig.

I informantens uttalande beskrivs flykten, trots sorg och rädsla, som det enda valet för att överleva. Möjligtvis skulle det kunna vara så att informanten använde sig av copingstrategin *acceptans* i kombination med den enligt Almqvist (1997) grundläggande copingstrategin, *positivt tänkande*. Genom användningen av coping har informanten försökt att acceptera sin situation om att flykten var det enda sättet för att överleva och istället försökt att tänka att det i slutändan kommer att leda till något bättre.

6.4 Ankomsten till Sverige

6.4.1 Inledning

Den här delen kommer att behandla tiden *efter flykten* och deras första kontakt med det nya landet och tiden i Sverige utifrån tre delteman; *första intrycket*, *vändpunkten* och *dagens livssituation*.

6.4.2 Det första intrycket

Intervjupersonerna bads här att berätta lite om sin första tid i Sverige, deras första intryck av landet, vad som var bra respektive mindre bra, eventuella svårigheter och vad de tänkte på. En informant redogör för följande om hans första intryck av Sverige;

...det var som om jag kom i ett krig när jag kom hit, jag hade ingenting i livet. Jag sov inte på två dagar, jag bara grät. Jag saknade min familj, min mamma, mina systrar, jag kunde inte språket, jag kände ingen. Och så tänkte jag 'vad har jag gjort? Om jag visste att det skulle vara så här så skulle jag hellre ha stannat hemma i ett rum'....

Informantens uttalande om att han *kom i ett krig*, kan refereras till Cullbergs (2006) definition av en traumatisk kris. Första intrycket av Sverige blev så starkt att han inte kunde hantera sin situation. Enligt Angel och Hjern (2004) är separationsångesten vanligt förekommande vid ankomsten vilket gestaltas tydligt i hans ånger över att ha lämnat sin familj och sitt hemland. Liknande beskrivningar ges av fyra informanter. Upplevelserna av det första intrycket av Sverige var svårt, då allting var nytt, de behärskade inte språket och dessutom kände de sig ensamma. Sorgen, oron och ensamheten i informanternas berättelser framkommer även i bland annat Hessles (2009) och Almqvist (1997) studier. Det här orsakas av separationen från familjen dels av och i kombination med vad de tvingats uppleva innan och under flykten. En annan informant beskriver sitt första intryck på följande sätt:

Du vet allting var annorlunda, allting var nytt för mig. Det var jättesvårt. Jag hade problem med språket och den svenska kulturen var jättekonstig för mig i början. Allting fanns där; mat, säng och ekonomi och jag fick jättemycket hjälp, men det var inte så viktigt för mig då. Det enda jag tänkte på var min familj och jag visste ingenting om dem. Men efter några dagar i Sverige började jag tänka 'det här blir bra, allting blir bra, det finns inga problem här'...

Informantens uttalande visar på att den första chocken vid mötet av det nya släpper relativt fort, det vill säga redan efter några dagar. Man kan tänka sig att han här använder sig av en kombination av copingstrategier, dels det *positiva tänkandet* (Almqvist, 1997) då han uttrycker ett hopp om att allting kommer att bli bra och dels i kombination med *känslofokuserad coping* (Skerfving, 2008) genom att han, trots att det är jobbigt, försöker att

intala sig själv att det finns inga problem här. Han påpekar även att han upplevde sig få mycket hjälp vid ankomsten, något som även bekräftades av resterande informanter i form av både praktisk och emotionell hjälp¹⁹. Däremot reflekterade informanterna inte över hjälpen vid ankomsten, utan det är snarare något som de insett i efterhand. Enligt Elmeroth och Häge (2009) är det sociala stödet av avgörande betydelse för barnens tillvaro och kan dessutom fungera som en skyddande faktor mot utvecklandet av stress (se även Almqvist, 1997; Björkegren, 1996; Segerström & Eklund, 2000).

Den femte informantens upplevelse av första intrycket skiljer sig ganska markant mot de andra.

Först var jag mycket glad. Dom²⁰ hjälper mig med mat, kläder, allting och jag kunde ta det lugnt (...) Men så börjar jag skolan och då kommer problemen, jag kunde inte ett ord svenska, jag kunde inte skriva, jag kunde ingenting. Jag saknade min familj och undrade var de fanns (...) du vet det var som att jag fick börja ett nytt liv, på en dag var jag tvungen att lära mig allting på nytt. Det tog tid, allting tar tid men jag har lärt mig.

Informantens glädje över att vara i Sverige går i linje med Bustos och Björkeqvist (1996) och Ehns (2000) uttalande om att det är vanligt att känna en lättnad över att ha överlevt sin flykt och befinna sig i trygghet. Chocken, som för de andra informanterna uppstod redan vid första mötet, kom i hans fall först efter ett tag när han fick börja skolan. Enligt Franzén (2001) blir det i det här fallet istället de små svårigheterna och motgångarna, som långsamt kryper sig in på som utlöser chocken. En annan möjlig förklaring skulle kunna vara att det var först när han fick börja skolan som han upplevde att han befann sig i trygghet. Då släppte spänningen för de psykiska påfrestningarna som han under lång tid utsatts för, vilket resulterade i att psykiska symtom i form av nedstämdhet, ledsamhet och dessutom oro för familjen kom upp till ytan. Enligt Gustafsson m.fl (1987) beror liknande beteende på att när det handlar om överlevnad finns det inte utrymme för svaghet. I hans uttalande om att *det tog tid, allting tar tid men jag har lärt mig* kan man anta att han använt sig av copingstrategin, *att hitta fördelar i de negativa omständigheterna* (Persson, 2005), då han uttalar att trots att det var påfrestande så lyckades han att lära sig allting.

Tre av informanterna redogör för att de hade stora sömnproblem på nätterna under den första tiden i Sverige. Två av dem stördes av starka och återkommande drömmar.

Jag tänkte så mycket den första månaden att jag inte kunde sova någonting, kanske max tre eller fyra timmar per natt. Jag hade mycket drömmar om kriget, att jag blev dödad och om min familj.

¹⁹ Vilket går i linje med Barnkonventionens artikel 39, om rätt till rehabilitering

²⁰ Refererar till personalen på transitboendet och den gode mannen

Angel och Hjern (2004) menar att *inåtvända symtom*, såsom nedstämdhet, separationsångest och sömnstörningar är vanligt förekommande vid ankomsten, vilket bekräftas av mina informanter genom ovanstående citat. Hos den här informanten konstateras dessutom förekomsten av vad Elmeroth och Häge (2009) benämner som *katastrofdrömmar*, där tidigare upplevda händelser återupplevs i drömmarna.

Sammanfattning. Gemensamt i samtliga informanters berättelser kan den så kallade flyktingkrisens förlopp ses, dock har den gestaltat sig lite olika hos informanterna. Trots viss variation i krisförloppen så har samtliga informanter, likt Franzén (2001) uttrycker, *förlorat något på nästan alla plan* (s. 61). De har förlorat sina familjer och sociala sammanhang, möjligheten att kommunicera då de förlorat sitt språk och slutligen det som Elmeroth och Häge (2009) betecknar som känslan av kontroll över det egna livet i form av att upplevelsen av att de inte kan någonting. Enligt Sjögren (2003) innebär de här förlusterna att man vid ankomsten till ett nytt land måste börja bygga upp ett nytt *jag*. Det här kan knytas samman med samtliga informanters förlust av vad Franzén (2001) benämner som *mänskliga speglarna*. En informant uttryckte ovan att han *fick börja ett nytt liv i Sverige*, vilket kan antas innebära att han utsatts för viss identitetsförvirring då han verkade sakna den *inre känslan av att vara en och samma person livet igenom* som enligt Erikson är en av de mest centrala egenskaperna för identiteten (Frisén & Hwang, 2008, s. 11).

6.4.3 Vändpunkten

Intervjupersonerna ombads här att beskriva vad de upplevde som vändpunkten när de hade kommit till Sverige, det vill säga vad som fick dem att må bättre i sin situation.

...man måste tänka framåt, på framtiden. Det går inte att tänka tillbaka på det som redan har hänt. Man skadar bara sig själv med att göra det.

Så uttryckte sig en informant när jag frågade hur hon gjorde för att hantera sin situation i Sverige. I informantens uttalande kan tydligt utläsas att denne använt sig av copingstrategin positivt tänkande med hoppet om en ljusare framtid (Almqvist, 1997). Att informanten riktat blicken framåt kan även tyda på att denne börjat återfå sin psykiska balans, vilket enligt Elmeroth och Häge (2009) uttrycker som att *de traumatiska minnena finns kvar som ett ärr, men det hindrar inte kontakten med livet* (s. 93). En alternativ tanke skulle kunna vara att informanten använt sig av *känslofokuserad coping* (Skerfving, 2008) genom att försöka att anpassa sig känslomässigt till situationen.

6.4.3.1 Skolan

Vändpunkten för samtliga informanter visade sig vara att börja skolan. Skolan verkar ha haft en stor betydelse för deras välmående efter ankomsten till Sverige²¹. Detta visar sig i en av informanternas utlåtande om dennes känsla att efter två månader äntligen få börja skolan;

...det var helt otroligt alltså (stort leende). Skolan var det viktigaste för mig, att få lära mig. Allting blev bättre då, jag kunde sova på nätterna och jag kunde sitta hemma och plugga. I skolan fick jag även träffa kompisar, vilket var bra för det är jobbigt att känna sig ensam.

De *inåtvända symtomen*, i form av ångslan och sömnrubbningar (Angel & Hjern, 2004) som informanten uppvisade under de första två månaderna kom i skymundan när han fick något annat att fokusera på. Informanten verkar dessutom vid skolstarten och skapandet av kontakter, ha fått tillbaka känslan av kontroll över det egna livet. Något som Elmeroth och Häge (2009) och Lönnback (2003) påpekar ofta kan förloras vid ankomsten till ett nytt land. En annan informant uttrycker sig på följande sätt:

Jag fick börja skolan, där de hjälpte mig med allting. Jag lärde mig språket utan problem och kunde träffa andra killar som hade samma problem som mig. Skolan har varit jättebra faktiskt, den gjorde mig normal.

Att skolan gjorde honom normal, visar att han innan skolan började inte kände sig det. Det kan förklaras med Bravo och Lönnbacks (2003) konstaterande om att när en individ lämnar sitt land börjar en oåterkallelig förändringsprocess, vilken innebär att personer aldrig kan likställas med den person som den tidigare var. Skolan och människor i informantens omgivning som utsatts för liknande livsöden kommer här att fungera som hans nya speglar och spegelbilder. Dessutom kan man anta att han fick möjlighet att prata om sina tidigare upplevelser, vilket enligt Brendler-Lindqvist (2004) och Antoniou och Reynolds (2005) anses vara av stor vikt för att kunna hantera sin tillvaro.

6.4.3.2 Vänner

När jag fick kompisar behövde jag inte längre känna mig ensam. Jag började träna och vi hittade på olika aktiviteter och det var bra för då behövde jag inte tänka så mycket. Jag har aldrig känt mig så glad (...) det var nästan för mycket för mig.

En annan informant uttryckte sig så här:

²¹ Rätten till utbildning behandlas i Barnkonventionen artikel 28 (Unicef, 2011)

...kompisar är jättebra, men jag har inte så många. Jag har försökt att prata med tjejer och killar, men jag skäms för jag pratar dåligt och de förstår inte vad jag säger (...) så jag vågar inte prata med folk.

Björkegrens (1996) diskussion om att byta land under tonårstiden kan upplevas som en mycket stark påfrestning, eftersom individen fortfarande håller på att utvecklas till en välfungerande individ, där sökandet efter sin identitet som vuxen spelar en central roll. Då vänner enligt Elmeroth och Häge (2009) och Segerström och Eklund (2000), kan fungera som ett komplement för barnens "kärnfamilj" och dessutom som av stor betydelse vid utformandet av individens identitet, kan avsaknaden av *mänskliga speglar* försvåra möjligheten för uppbyggandet av en stark självbild hos informanten. Att han dessutom ser sig själv som sämre, vilket enligt Almér (2008) grundar sig i samhällets ofta negativa attityder mot invandrare, särskilt de som bryter kan försvåra det ytterligare.

6.4.3.3 Kontakt med familjen

Två informanter upplever att mycket av deras oro för hur det var med deras familjer, lättade när de fick kontakt med dem.

När jag fick prata med min familj och fick höra att de hade det bra (...) åhh (stort leende) jag kan inte ens beskriva det, jag var bara jätteglad. Jag hade inte pratat med dem på fyra månader. Efter det pratade vi varje dag tills de kom till Sverige.

Att ha kunnat återfå kontakten med familjen förbättrade hans tillvaro i Sverige. Etableringen av transnationella nätverk har även framkommit bland både informanter i Hessles (2009) och Lagnebros (1994) studier som betydelsefullt. Genom att använda sig av *problemfokuserad coping* (Skerfving, 2008) i form av att ringa dem kontinuerligt kunde han på så vis undgå att behöva känna oro för hur de hade det i hemlandet. Motsatsen kan ses i en annan informants tillvaro som fortfarande inte kunnat återskapa kontakten med sin familj;

Jag tänker mycket på dem när jag är själv och undrar hur de har det (...) Jag har varit där två gånger och letat efter dem och jag vet att de har letat efter mig. Kanske att de en dag dyker upp och jag får träffa dem igen (...) men jag vet inte, det är inte jag som bestämmer.

6.4.3.4 Permanent uppehållstillstånd

Endast en av informanterna upplevde erhållandet av uppehållstillstånd som av stor betydelse för hanterandet av sin tillvaro.

Jag tänkte mycket på hur det skulle gå om jag inte fick uppehållstillstånd. Jag kunde inte sova, jag vet inte hur jag ska förklara (...) jag var orolig hela tiden.

Jag visste att jag var tvungen att åka hem igen om jag inte skulle få uppehållstillstånd och det skulle bli väldigt svårt. Efter att jag hade fått uppehållstillstånd kändes allting bättre.

Lättnaden över att ha fått uppehållstillstånd kan ha ökat informantens känsla av kontroll över det egna livet. Resterande informanter uppger sig inte ha reflekterat över uppehållstillståndet då det inte visste om dess innebörd och upplevde därför inte väntan på Migrationsverkets beslut som påfrestande. Två av informanterna säger sig ha fullt upp att tänka på allting annat som var nytt. Deras uttalanden skiljer sig mot tidigare forskning vilken framhåller att väntan på uppehållstillstånd anses vara en av de faktorer som tär mest på barnets psykiska hälsa (Gustafsson m.fl. 1987). En möjlig förklaring skulle kunna vara att de använde sig av försvarsmekanismen *förnekande* (Cullberg, 2006) och på så vis förnekade betydelsen av uppehållstillståndets innebörd. En annan anledning till att informanterna inte kände till vikten av uppehållstillståndet, kan förklaras utifrån Franzén (2001) uttalande om, att då den psykologiska bearbetningen av det de utsatts för kräver så mycket energi begränsas möjligheten för intaget av ny information.

6.4.4 Dagens situation

Samtliga informanter är mycket tacksamma för att befinna sig i Sverige och har aldrig ångrat sina beslut om att lämna hemlandet. Dock saknar de familjen och vänner, men vill i likhet med Brendler-Lindqvists (2004) uttalande av olika skäl inte återvända till sina hemländer. Följande svar ger en informant mig när jag frågar hur han har det idag.

...Det här är mitt land nu. Jag är glad för att jag har ett land, ett bra land utan krig. Jag har ändrat på så mycket i mitt liv, det tar tid, allting kan inte bli bra på samma gång (...) man kan säga att 'jag föddes på nytt, med nytt språk och nya människor'.

Möjligtvis använder informanten sig av *känslofokuserad coping* (Skerfving, 2008) genom att acceptera sin situation om tilldelandet av ett nytt land. Den känslomässiga anpassningen har fått honom att känna sig trygg. Likt Bravo och Lönnback (2003) innebar flykten en oåterkallelig förändringsprocess för informanten då han har behövt ändra sitt liv mycket. Den här processen avslutas enligt Franzén (2001) aldrig så länge som personen stannar i landet. Förlusten av vad som tidigare uppfattades som hans liv och identitet, har resulterat i att han har behövt bygga upp, det som Sjögren (2003) benämner som ett nytt *jag*, vilket kan konstateras genom hans uttalande; *jag föddes på nytt, med nytt språk och nya människor*. En annan informant avslutar med att säga:

...det här är ett bra liv, jag kan göra vad jag vill. Om jag hade stannat kvar hemma, kanske jag skulle ha dött. Jag ser ingenting som skulle göra mig ledsen, jag är fri! Jag mår bra, jag är frisk (...) jag har ett liv!

7. SLUTDISKUSSION OCH VIDARE FORSKNING

7.1 Sammanfattande resultat av studien

Intervjupersonerna har givit skilda beskrivningar av hur de har påverkats av sin flykt och hur de upplevde flykten. Gemensamt för samtliga var dock att anledningen till flykten grundade sig i *hot om förlust* av det egna livet och separationen från familjen upplevdes som en mycket stark känsloupplevelse. Den starka påfrestningen som separationen innebar visar på familjens betydelse i människans liv. För de som flydde landsvägen var levnadsförhållandena svåra och exponeringen av våld vanligt förekommande. Flykten präglades av känslor av sorg, rädsla och oro i kombination med ovisshet inför framtiden hos samtliga informanter oavsett transportmedel och vem som hade tagit beslutet om flykten. Tidigare forskning och dokumentation som har hänvisats till i den här studien bekräftar detta.

Studien har undersökt vad informanterna har gjort för att hantera sin tillvaro under flykten och vid ankomsten till Sverige. Samtliga informanter har använt sig av olika copingstrategier där det positiva tänkandet och hoppet om en tryggare framtid har visat sig vara vägledande.

...man måste tänka framåt, på framtiden. Det går inte att tänka tillbaka på det som redan har hänt. Man skadar bara sig själv med att göra det.

Samtliga informanter poängterade skolan som inkörsporten i det svenska samhället och fungerande som en viktig faktor för att hantera deras tillvaro. I skolan lärde de sig språket vilket underlättade deras möjlighet till att integreras i samhället, men den fungerade dessutom som socialisationsarena där de kunde knyta kontakter. Aktiviteter och känslan av att tillhöra en grupp fungerade för informanterna som en ”paus” från tankeverksamheten. Utifrån informanternas påpekande om skolans betydelse, bör enligt min uppfattning en prioritering göras bland ensamkommande barn så de inte tvingas vänta i månader för att få tillgång till undervisning. Deras starka önskan om att få börja skolan konstaterar att det här är individer med ambitioner och bör därför ses som stora tillgångar för det svenska samhället.

Sammanfattningsvis kan sägas att i och med att de här barnen tvingades på flykt, förvandlades de från enskilda individer till delar av en homogen grupp, det vill säga *de ensamkommande flyktningbarnen*. En strävan bör dock alltid vara att se barnen som unika individer, då den här studien, i likhet med tidigare studier, bekräftar att både anledningen till och upplevelsen av flykten samt deras psykiska hälsa skiljer sig åt. De har utsatts för trauman och flertalet förluster och förlorade dessutom i mötet med det nya landet vad som tidigare uppfattades som sin identitet. Trots de psykiska påfrestningarna som flykten innebar upplever sig samtliga informanter i dagsläget ha återvunnit sin psykiska balans, de är vid god hälsa och är tacksamma för att vara i Sverige.

7.2 Avslutande reflektioner och förslag till vidare forskning

Gemensamt för samtliga informanter är en återkommande ovisshet rörande flera aspekter. Redan innan de lämnat sina hemländer präglas deras liv av ovisshet och den finns med dem än idag, vilket innefattar bland annat ovissheten var de är på väg, över familjens situation som är kvar i hemlandet och vad som kommer att hända närmast. Min uppfattning är att "livet som flykting" präglas av en konstant ovisshet, vilket till viss del kan kopplas samman med Elmeroth och Häges (2009) uttalande om att *förlora känslan av kontroll över det egna livet*. Enligt Lönander och Skooghs studie om patienters väntan på ett nytt organ (2009), präglas patienternas liv av en ovisshet. Vidare menar de att *ovissheten förstärks av den maktlöshet patienten drabbas av, att inte på något sätt kunna påverka sin livssituation. Det är en känsla av att livet hänger i luften och att bara passivt kunna vänta och se vad som händer* (s. 12). På samma vis förhåller det sig med människor på flykt, de lever hela tiden i en konstant ovisshet om framtiden. Då de saknar makten att aktivt förändra eller ta kontrollen över sin situation, riskerar känslan av ovisshet att förstärkas.

Genomgående hos intervjupersonerna i studien är att de försöker ta kontrollen över det egna livet genom att kombinera flertalet copingstrategier. Exempel på det är *känslor fokuserad coping* genom att anpassa sig känslomässigt till den rådande situationen, i kombination med *acceptans*, där de till viss del tvingas acceptera sin maktlöshet samt det *positivt tänkande*, genom att de hela tiden försöker hitta tecken och/eller anledningar till att tro på en positiv vändpunkt. Dock upplever jag att det inte är tillräckligt. Då jag varken har lyckats hitta användbara teorier, begrepp eller tidigare forskning som berört detta ämne i den bemärkelsen ger det mig ytterligare en anledning att tro att det finns något mer bakom begreppet *ovisshet*.

Förslag till vidare forskning är därför att gå djupare in i begreppet, försöka finna svar eller någon form av belägg för hur det kan vara att leva i konstant ovisshet och vad man kan göra för att övervinna ovissheten? Dessutom hur en människas välbefinnande kan påverkas av att leva i ovisshet?

Avslutningsvis vill jag ta upp en annan intressant aspekt som framkommit i studien. Samtliga informanter benämner sin resa till Sverige som en *flytt* snarare än en *flykt*. Enligt min uppfattning refereras en flykt till att man flyr från något i problematisk bemärkelse, medan flytten kan vara mångtydig. Dels kan den innebära att man flyr från något problematiskt, men dels kan den även referera till någon positivt med ett underliggande hopp om att förflytta sig till något bättre. Flyktbegreppets negativa klang grundar sig enligt min uppfattning därför i de generaliseringar som görs angående den psykiska påfrestning som det innebär. Likt tidigare nämnd forskning (se bl. a. Hesse, 2009; Almqvist, 1997; Angel & Hjern, 2004) konstateras det att majoriteten av de ensamkommande barnen uppvisar tecken på psykisk ohälsa vid ankomsten till Sverige, vilket har lett till en allmän uppfattning om den psykiska ohälsans utbredning och det tas därför för givet att en flykt innebär något negativt. Även mina informanter visade lindriga tecken på psykisk ohälsa, men upplever sig i dagsläget som "återställda". Den psykiska ohälsans utbredning innebär dock inte att mår dåligt, somliga har

själv tagit beslutet att lämna sitt hemland och upplever, likt vissa av mina informanter, istället en större trygghet och bättre psykisk hälsa än de tidigare har känt. Anledningen till varför informanterna benämner sin resa som en flytt kan därför grunda sig i att de faktiskt ser det som en flytt som för dem inneburit lycka och ökade möjligheter för framtiden. Å andra sidan, med tidigare förda diskussion om flyktbegreppets innebörd, kan benämningen grunda sig i att de bagatelliserar händelsen och förnekar den känslomässiga betydelsen (Cullberg, 2006) av resan i kombination med att genom känslofokuserad coping (Skerfving, 2008) anpassar sig känslomässigt till situationen, vilket leder till att de inte benämner händelsen som en flykt.

Förslag till vidare forskning. Mot bakgrund av ovanstående diskussion skulle det vara av stort intresse att söka djupare i diskursen *flyktningbarn*, vilken enligt min uppfattning, de ensamkommande barnen diskursivt formas till när de anländer till Sverige. Och hur barnens psykiska hälsa påverkas av att de kategoriseras in under samhällets generaliserade bild över flyktingbarnens psykiska ohälsa? Ytterligare en intressant aspekt skulle vara att undersöka hur barnen istället skulle påverkas av att benämnas vid *flyttbarn* (med utgångspunkt utifrån hur den här studiens informanter benämner sin resa)?

8. REFERENSER

Tryckta källor

Ahlberg, Karin (2004): *Att skapa och transkribera en berättelse - en del av tolkningen*. I Skott, Carola (red.): *Berättelsens praktik och teori: narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Almér, Elin (2008): *Ungdomar och språk*. I Frisé, Ann & Hwang, Philip (red.): *Ungdomar och identitet*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur

Almqvist, Kjerstin (1997): *Refugee children: effects of organized violence and forced migration on young children's well-being and development*. Diss. Göteborg: Universitet

Almqvist, Kjerstin (2000): *Barnet i den traumatiserade familjen*. I Allwood, Carl Martin & Franzén, Elsie C. (red.): *Tvärkulturella möten: grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och kultur

Almqvist, Kjerstin (2001): *Etnicitet*. I Erling, Ann & Hwang, Philip (red.): *Ungdomspsykologi: utveckling och livsvillkor*. Stockholm; Natur och kultur.

Almqvist, Kjerstin (2008): *Identitet och etnicitet*. I Frisé, Ann & Hwang, Philip (red.): *Ungdomar och identitet*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur

Angel, Birgitta & Hjern, Anders (1992): *Att möta flyktingbarn och deras familjer*. Lund: Studentlitteratur

Angel, Birgitta & Hjern, Anders (2004): *Att möta flyktingar*. 2., [utök. och uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Antoniou, Vasilina Lilian & Reynolds, Rachel (2005): *Asylum-seeking Children in English Pre-Schools: Inclusion and Support in the New Policy Climate*. I Andersson, Hans E. (red.): *The asylum-seeking child in Europe*. Göteborg: Centre for European Research, Göteborg University (CERGU)

Björkegren, Inger (red.) (1996): *Ensamma flyktingbarn i Norden..* København: Nordisk Ministerråd

Borge, Anne Inger Helmen (2005): *Resiliens: risk och sund utveckling*. Lund: Studentlitteratur

Bravo, Marcela & Lönnback, Eva Britt (2003): *Invandringskrisen eller det förlorade*

paradiset? I Ahmadi, Nader (red.): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. 2., [omarb. och utvidgade] uppl. Stockholm: Liber i samarbete med Statens institutionsstyr. (SIS)

Bustos, Enrique & Björkqvist, Gunilla (red.) (1996): *Traumatiserade flyktingar och mottagningsprocessen i de nordiska länderna*. Köbenhavn: Nordisk Ministerråd

Cullberg, Johan (2006): *Kris och utveckling*. 5. omarb. och utök. gtg. Stockholm: Natur och kultur

Denscombe, Martyn (2009): *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Elmeroth, Elisabeth & Häge, Johan (2009): *Flyktens barn: medkänsla, migration och mänskliga rättigheter*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Ehn, Siv (2000): *Flyktingars möte med Sverige: en studie av flyktingkapets erfarenheter*. Stockholm: Centrum för invandringsforskning (CEIFO)

Franzén, Elsie C. (2001): *Att bryta upp och byta land*. Stockholm: Natur och kultur

Frisén, Ann & Hwang, Philip (red.) (2008): *Ungdomar och identitet*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur

Gustafsson, Lars H, Lindkvist, Agneta & Böhm, Birgitta (1987): *Barn i krig: röster och fakta*. Stockholm: Verbum Gothia

Johansson, Anna (2005): *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Lagnebro, Lillemor (1994): *Finska krigsbarn: [Finnish war children]*. Diss. Umeå : Univ 1995

Larsson, Sam (2005): *Kvalitativ metod - en introduktion*. I Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red.): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Montgomery, Edith & Foldspang, Anders (2005): *Seeking Asylum in Denmark: Refugee Childrens Mental Health and Exposure to Violence*. I Andersson, Hans E. (red.): *The asylum-seeking child in Europe*. Göteborg: Centre for European Research, Göteborg University

Payne, Malcolm (2005): *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur

Persson, Lars-Olof (2005): *Hur hanterar människor stress?* I Hwang, Philip (red.) *Vår tids psykologi*. Stockholm: Natur och kultur

Rimsten, Eva (2006): *"Jag vill bli som Kofi": ensamkommande barn i Sverige ur ett rättighetsperspektiv*. Stockholm: Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar

Ryen, Anne (2004): *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Rönnerberg, Jerker (2005): *Att kompensera funktionshinder*. I Hwang, Philip (red.) *Vår tids psykologi*. Stockholm: Natur och kultur

Schéele, Eva von & Strandberg, Ingemar (2010): *Ensamkommande barns rätt: en vägledning för den gode mannen, kommunen m.fl.* Stockholm: Norstedts juridik

Sjögren, Annick (2003): *Kulturens roll i identitetens byggande*. I Ahmadi, Nader (red.): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. 2., [omarb. och utvidgade] uppl. Stockholm: Liber i samarbete med Statens institutionsstyr. (SIS)

Skerfving, Annemi (2008): *Att synliggöra de osynliga barnen: om barn till psykiskt sjuka föräldrar*. 1. uppl. Stockholm: Gothia.

Smedler, Ann-Charlotte & Drake, Karin (2008): *Identitet och kön*. I Frisé, Ann & Hwang, Philip (red.): *Ungdomar och identitet*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur

Smith, Terry (2005): *European Refugee Law and its Impact upon Children* I Andersson, Hans E. (red.): *The asylum-seeking child in Europe*. Göteborg: Centre for European Research, Göteborg University (CERGU)

Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Wigg, Ulrika (2009). *Bryta upp och börja om. Berättelser och flyktingskap, skolgång och identitet*. Diss. Linköping: Linköping universitet, 2009.

Rapporter och dylikt

Brendler-Lindqvist, Monica (2004): *Att möta de ensamkommande barnen*. Rädda Barnen, Save the Children Sweden. ISBN: 91-7321-140-0. Art nr: 3139. Hämtad 2011-03-01 från

<http://shop.rb.se/Product/Product.aspx?ItemId=2966351>

Derluyn, Ilse & Broekaert, Eric (2008): *Unaccompanied refugee children and adolescent: the glaring contrast between a legal and a psychological perspective*. International Journal of Law and Psychiatry, Volume 31, p. 319-330. Ghent University, Belgium. Hämtad 2011-02-26 från <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/18644626>

Fazel, M & Stein, A (2002): *The mental health of refugee children*. University Department of Psychiatry, Warneford Hospital, Oxford OX3 7JX, UK. Hämtad 2011-02-26 från <http://adc.bmj.com/content/87/5/366.full.pdf>

Hessle, Marie (2009): *Ensamkommande men inte ensamma – tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2009. Hämtad 2011-02-28 från <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/integration/ensamkommande-men-inte-ensamma-hessle.pdf>

Human Right Watch (2008): *Left to survive - systematic failure to protect unaccompanied migrant children in Greece*. New York, NY. ISBN: 1-56432-418-4. Hämtad 2011-03-02 från <http://www.hrw.org/en/reports/2008/12/22/left-survive>

Läkare Utan Gränser (2008): *No choice: Somali and Ethiopian refugees, asylum seekers and migrants crossing the Gulf of Aden*. MSF Report. Hämtad 2011-03-02 från <http://www.doctorswithoutborders.org/publications/reports/2008/No-Choice-Crossing-The-Gulf-of-Aden-MSF.pdf>

Lönander, Jennie & Skoogh, Camilla (2009): *I dödens vänterum - om patienters upplevelse av att vänta på ett nytt organ*. Examensarbete - Kandidatnivå, 15 högskolepoäng. Vårdvetenskap med inriktning mot omvårdnad vid Institutionen för Vårdvetenskap. Hämtad 2011-03-30 från http://bada.hb.se/bitstream/2320/4944/1/2009_27.pdf

Migrationsverket i samarbete med Linkin Media (2010a): *Rapport Migration 2000-2010*. 2:2010. Hämtad 2011-02-28 från http://www.migrationsverket.se/download/18.78fcf371269cd4cda980004557/migration_sv.pdf

Migrationsverket, Sveriges Kommuner och Landsting och Socialstyrelsen (2010b): *Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar*. Tryck: Rydheims tryckeri. Hämtad 2011-02-28 från http://www.migrationsverket.se/download/18.78fcf371269cd4cda980004286/ensamkommandebarn_sv.pdf

Segerström, Eva & Eklund, Kristina (2000): *Barn i krig och på flykt*. Art nr: 2000-2389. Hämtad 2011-03-17 från <http://shop.rb.se/Product/Product.aspx?ItemId=2968237>

Unicef (2011): *Barnkonventionen – FN:s konvention om barnets rättigheter*. Hämtad 2011-03-14 från: <http://www.unicef.se/assets/barnkonventionen.pdf>

Unicef (2010): *Faktablad om barn på flykt*. Hämtad 2011-03-21 från <http://www.scribd.com/doc/36668743/faktablad-barn-p%C3%A5-flykt-2010>

Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. ISBN: 91-7307-008-4. Tryck: Elanders Gotab. Stockholm. Hämtad 2011-03-25 från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Wiedemann, Nana & Sörensen, Carina (2010): *Coping with crisis - Healing through sports*. The Psychosocial Centre of the International Federation of Red Cross Red Crescent Societies. Newsletter no. 3, 2010. Hämtad 2011-03-15 från <http://www.kenyaredcross.org/uploads/Health%20Department/Coping%20With%20Crisis.pdf>

Elektroniska källor

Amnesty (2011): *Flyktingar och migranternas rättigheter*. Hämtad 2011-02-27 från: <http://www.amnesty.se/ommanuskligarattigheter/tematiskinformation/flyktingarochmigranter/>

Migrationsinfo (2011): *Ensamkommande barn*. Hämtad 2011-02-20 från: <http://www.migrationsinfo.se/migration/sverige/ensamkommande-barn/>

Migrationsverket (2011a): *Ensamkommande barn och ungdomar*. Hämtad 2011-02-20 från: <http://www.migrationsverket.se/info/418.html>

Migrationsverket (2011b): *Ordförklaringar*. Hämtad 2011-03-29 från: <http://www.migrationsverket.se/info/60.html>

Migrationsverket (2011c): *Vilka länder kommer de ensamkommande barnen ifrån och hur gamla är de?* Hämtad 2011-03-30 från: <http://www.migrationsverket.se/info/2717.html>

Regeringen (2011): *Barn i asylprocessen*. Hämtad 2011-02-20 från: <http://www.regeringen.se/sb/d/9688/a/90407>

UNHCR (2011a): *Vem är flykting?* Hämtad 2011-02-27 från: http://www.unhcr.se/SE/basic_facts/Vem_ar_flykting.htm

UNHCR (2011b): *"Barn-relaterad förföljelse"*. Hämtad 2011-03-15 från: http://www.unhcr.se/SE/Protect_refugees/Child_persecution.htm

UNHCR (2011c): *Allmän fakta om UNHCR*. Hämtad 2011-03-21 från: http://www.unhcr.se/SE/Protect_refugees/Q_A_1951_Convention.htm

Tidningsartiklar

Göteborgs Posten (2010-09-04): *Manifestation för flyktingbarn*. Hämtad 2011-01-31 från <http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.439269-manifestation-for-flyktingbarn>

Nya Wermlands Tidningen (2011-02-24): *Riksteatern väcker engagemang*. Migrationsrådgivare Röda Korset, Carlsson, Anki, Ordförande Röda Korsets Ungdomsförbund, Anlér, Martina & Ledare för Riksteaterns internationella uppdrag, Kasapi, Rani. Hämtad 2011-02-24 från <http://www.nwt.se/asikter/debatt/article857666.ece>

Bilaga 1. Missivbrev

Socionomprogrammet
Institutionen för socialt arbete
Göteborgs Universitet

Hej!

Mitt namn är Ida Biörklund och jag läser sjätte terminen på socionomprogrammet vid Göteborgs universitet. Jag ska skriva en C-uppsats om ensamkommande flyktingbarn. Syftet med min studie är att få ta del av ensamkommande flyktingbarns berättelser om att tvingas lämna sitt hemland och sin familj för att behöva fly. Detta för att få information om vad som döljer sig bakom statistiken om migration och för att skapa fördjupad kunskap inom området för att på bästa sätt kunna hjälpa dessa människor till ett värdigt liv i Sverige.

Anledningen att jag tagit kontakt med er är att jag tror att ni skulle vara till stor hjälp i genomförandet av min studie. Min fråga är därför om ni har någon möjlighet att leda mig till informanter. Jag skulle behöva sex informanter som idag är cirka 16 – 20 år som kommit till Sverige som ensamkommande flyktingbarn. Kön, bakgrund eller antal år i Sverige har ingen betydelse, enda kravet är att de kan kommunicera på svenska. Intervjun kommer vara uppdelad i tre teman: Innan flykten, tiden under flykten och nuvarande situation i Sverige. Tonvikten kommer att läggas på personernas i fråga berättelser av sina upplevelser och erfarenheter. Denna information kommer sedan att ligga som underlag för min C-uppsats i Vetenskapligt arbete.

Deltagande kommer inte att påverka personens situation i Sverige, det är frivilligt och personen i fråga kan när som helst avbryta sin medverkan. Deltagandet kommer att vara anonymt, det vill säga namn eller annan personlig information som kan identifiera personen kommer inte att publiceras i studien. Det är ingen annan än jag som kommer ha tillgång till informationen.

Jag skulle vara mycket tacksam om ni skulle kunna hjälpa mig med informanter och dessutom aktuell information inom området. Vid eventuella frågor eller funderingar kan ni gärna kontakt ta mig via mail eller telefon. Jag hoppas att ni finner detta intressant och jag hör av mig inom kort för att höra om och hur ni kan hjälpa mig med denna studie.

Min handledare är Eva Landmér och kan nås på följande telefonnummer vid eventuella funderingar: xxx - xxx xxxx.

Självklart får ni ta del av uppsatsen som beräknas vara färdig i juni om det skulle vara av intresse.

Med vänliga hälsningar
Ida Biörklund
Mailadress xxx@yahoo.se
Telefon xxx - xxx xx xx

Bilaga 2. Intervjuguide

Introduktion

1. Är det något du vill fråga mig innan vi börjar?

Bakgrund

2. Vill du börja med att *beskriva dig själv*.

Innan flykten

3. Hur såg din *situation* ut innan flykten?
Syskon? Föräldrar? Utbildning? Levnadsvillkor?
4. Vad hade du för tankar om *framtiden*?
5. *Traumatiska upplevelser* i hemlandet? När? Var? Hur?
6. *Motiv* för att lämna landet?
7. *Vem* bestämde?
8. *När* bestämdes det?
9. Hur *reagerade* du på beslutet?
10. Vad var din *uppfattning/vilja* angående flykten?
11. Hur upplevde du *separationen*?

Flykten

12. När flydde du?
13. Var restmålet *känt/okänt*?
14. *Ensamflykt* eller tillsammans med någon?
15. Flykt med *okänd* eller *känd* smugglare?
16. Hur såg din flykt ut?
Restid? Resväg? Transportmedel? Vilka länder stannade du i?
17. Hur *upplevde* du flykten?
Någon situation som du kommer ihåg extra tydligt?
18. *Levnadsvillkor* under flykten?
19. Vad *tänkte* du på?

Efter flykten

20. När kom du till Sverige?
21. Varför kom du till just Sverige?
22. Vad var ditt *första intryck* av Sverige?
23. Hur upplevde du *ankomsten* till Sverige?
24. Hur upplevde du *stödet och hjälpen*?
25. Hur upplevde du *väntan på uppehållstillstånd*?
Hur lång tid tog det?
26. Vad sysselsatte du dig med under dagarna?

27. Vad har varit *särskilt viktigt* för dig?
Skolan? Språk? Vänner? Transnationella kontakter?
28. Hur *hanterade* du din tillvaro?
29. Hur *upplever* du din situation i Sverige idag?
30. Hur ser ditt *kontaktnätverk* ut?
Släkt? Vänner?
Har du kontakt med din familj?/Var finns familjen nu?
31. Hur mår du idag jämfört med innan flykten?
32. Hur skiljer sig din *vardag* jämfört med den tiden innan du kom till Sverige?
33. Vad sysselsätter du dig med på dagarna?
34. Hur upplever du *separationen* i efterhand?
35. Hur ser du på beslutet om din flykt i efterhand?
36. Vad har du för tankar om *framtiden*?
37. *Om* du kom i samma situation, vad skulle du göra för dina barn?
38. Är det något du vill *tillägg*?